

V. b. 1

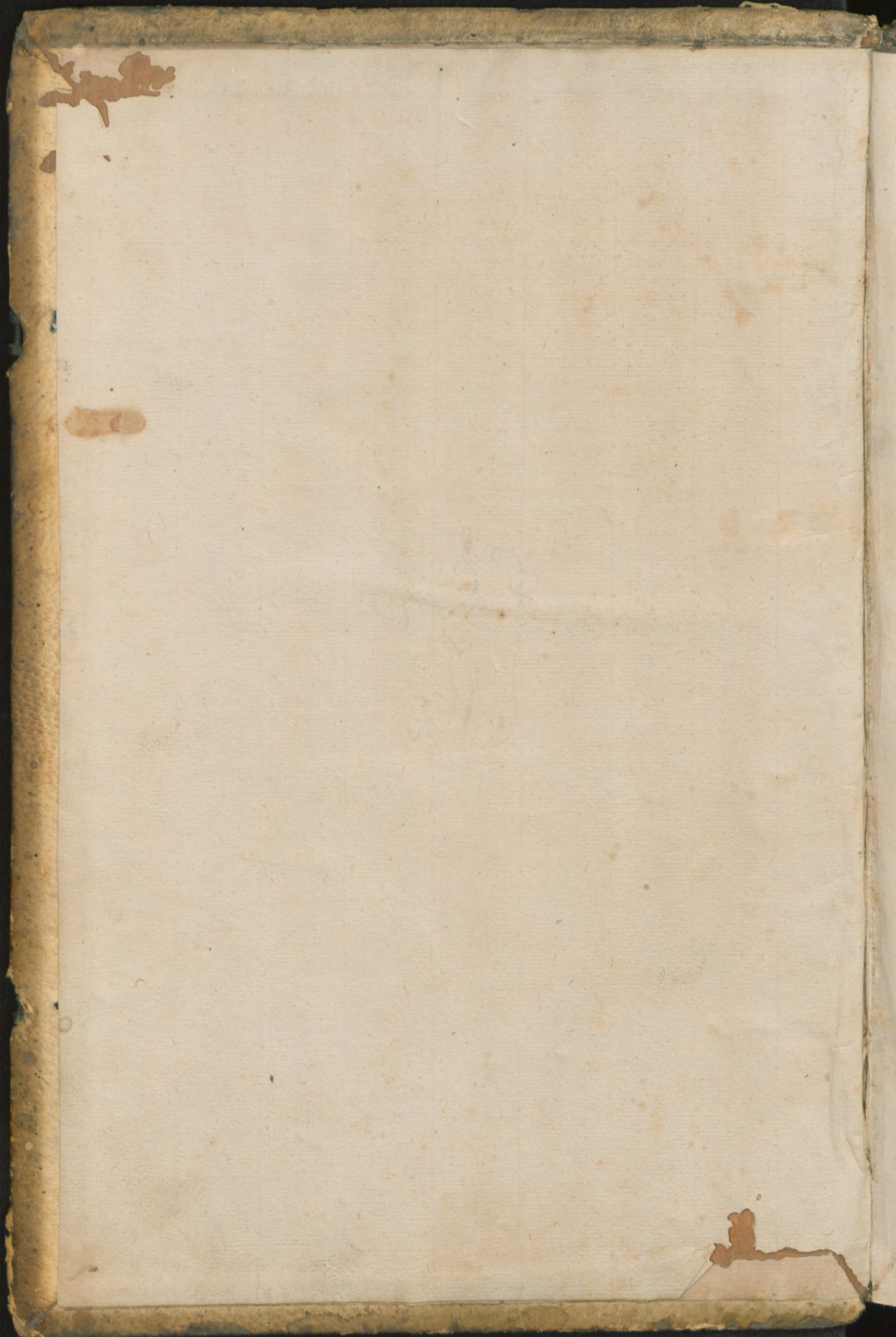
voll 00 fol

Lib. jud. in fol. IV. 91
S. 91.

9

AVREA BVLLA
CAROLI QVARTI ROMANO-
RVM IMPERATORIS,
& Regis Bohemiæ, &c.

*Omnipotens æterne Deus spes unica mundi,
Qui cœli fabricator ades, qui conditor orbis,
Tu populi memor esto tui, sic mitis ab alto
Prospice ne gressum faciat ubi regnat Erinny,
Imperat Alecto leges dictante Megæra:
Sed potius uirtute tui, quem diligis huius
Cæsaris insignis Caroli Deus alme ministra,
Vt ualeat ductore pio per amœna uireta
Florentum semper nemorum sedesq; beatas
Ad latices intrare pios ubi semina uitæ
Diuinis animantur aquis & fonte superno
Latificata seges spinis mundatur adeptis,
Vt messis queat esse Dei mercisq; futuræ
Maxima centenum cumulare per horrea fructum.*

Cum Gratia & Priuilegio Imperiali, &c.

M O G V N T I A E E X C V D E B A T
I V O Schæffer, Anno Domini
M. D. XLIX.

TITVLI AVREAE BVLLAE

Caroli Quarti Romanorum Impera-
toris & Regis Bohemiae &c.

- Qualis esse debeat conductus Electorum, & à quibus.
Tit. I. fol. I.
- De electione Regis Romanorum. tit. II. fol. VI.
- De Sessione Treueren. Colonien. & Moguntinen. Archie-
episcoporum. tit. III. fol. VII.
- De Principibus Electoribus in communi. tit. IIII.
fol. VIII.
- De iure Comitis Palatini Rheni, & etiam Saxoniae ducis.
tit. V. fol. IX.
- De comparatione Principum Electorum ad alios Princi-
pes communes. tit. VI. fol. IX.
- De Successione Principum Electorum. tit. VII. fol. X.
- De Regibus Bohemiae & regnicolarum eius immunitate.
tit. VIII. fol. XI.
- De auri, argenti, & aliarum specierum mineris. tit. IX.
fol. XII.
- De monetis. tit. X. fol. XII.
- De immunitate Principum Electorum. tit. XI. fol. XII.
- De congregatione Principum. tit. XII. fol. XIII.
- De reuocatione priuilegiorum. tit. XIII. fol. XIII.
- De hijs quibus vt indignis auferuntur bona fendelia.
tit. XIIIII. fol. XIIIII.
- De Conspiratoribus. tit. XV. fol. XV.
- De Pfalburgerijs. tit. XVI. fol. XV.
- De diffidationibus. tit. XVII. fol. XVI.
- Litera intimationis. tit. XVIII. fol. XVII.
- Forma Procuratorij mittendi per eum Principem Electro-
rem qui nuntios ad electionem faciendam duxerit
destinandos. tit. XIX. fol. XVII.

A ij De

INDEX.

De vnione Principum Electorum & iurium eius connexum. tit. XX. fol. XVIII.

De ordine processionis inter Archiepiscopos. tit. XXI. fol. XVIII.

De benedictionibus Archiepiscoporum. tit. XXII. fol. XIX.

De ordine processionis Principum Electorum, & per quos insignia deportentur. tit. XXIII. fol. XIX.

De officijs Principum Electorum in solemnibus Curijs Imperatorum vel Regum Romanorum. tit. XXIII. fol. XXII.

De iuribus officialium, dum Principes feuda sua ab Imperatore vel Rege Romanorum recipiunt. tit. XXV. fol. XXIII.

IN

IN NOMINE

NE SANCTAE

& indiuiduæ Trinitatis
foeliciter, Amen. Car-
olus Quartus Diuina fa-
uente clementia Roma-
norum Imperator, sem-
per Augustus, & Bohe-
miæ Rex, ad perpetuam
rei memoriam. Omne

Regnum in se ipsum diuisum desolabitur. Nam Principes
eius facti sunt socij furum, ob quod Dominus miscuit in
medio eorum spiritum Vertiginis, ut palpent in meridie
sicut in tenebris, & candelabra eorum mouit de loco suo, vt
cœci sint, & Duces cœcorum: Et qui ambulant in tene-
bris offendunt, & cœci mente scelera perpetrant, quæ in
diuisionem contingunt. Dic superbia quomodo in Lu-
cifero regnasses, si diuisionem auxiliatricem non habuis-
ses? Dic Sathan inuide, quomodo Adam de Paradiso
eiecisses, nisi eum ab obedientia diuisisses? Dic Luxuria,
quomodo Troiam destruxisses, nisi Helenam à viro suo
diuisisses? Dic Ira quomodo Romanam Rempubicam
destruxisses, nisi in diuisione Pompeium, & Iulium seuien-
tibus gladijs ad intestina prælia concitasses? Tu qui-
dem inuidia, Christianum Imperium à Deo ad instar San-
ctæ & indiuiduæ Trinitatis fide, spe, & charitate, virtuti-
bus Theologicis roboratum, cuius fundamentum super
Christianissimo Regno foeliciter stabilitur, antiquo ve-
neno, quod velut serpens in palmites Imperiales, & mem-
bra eius propinquiora impio scelere vomuisti, ut concuf-
sis columnis totum edificium ruine subijceres. Diuisionem
inter septem candelabra lucentia in vnitate Spiritus septi-
formis sacrum illuminari debet Imperium, multotiens
posuisti, Sanè cum ex officio, quo Cæsarea dignitate poti-

A iij mur

AVREA BVLLA CAROLI

mur futuris diuisionum & dissensionum periculis inter Electores ipsos, de quorum numero, ut Rex Bohemiæ esse dinoscimur, ratione duplici, tam ex Imperio, quàm Electionis iurè quo fungimur, occurrere teneamur. Infra scriptas Leges ad unitatem inter Electores vouendam, & electionem vnanimen inducendam, ac detestandæ diuisioni prædictæ, varijsq; periculis ex ea sequentibus, aditum præcludendum, in solemnè Curia nostra Nurembergensi, a sidentibus nobis omnibus Principibus Electoribus Ecclesiasticis & secularibus, ac aliorum Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Nobilium & Ciuitatum, multitudine numerosa, in folio Maiestatis Cæsareæ Imperialibus infulis, insignijs & diademate decorati, matura deliberatione præuia, de Imperialis potestatis plenitudine edidimus, statuimus, & duximus sanciendas, sub anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo sexto, Nona indictione, Quarto Idus Ianuarij, Regnorum nostrorum anno decimo, Imperij verò secundo.

QUALIS ESSE DEBEAT CON- ductus Electorum, & à quibus. I.

Decernimus, & præsentè edicto Imperiali perpetuo valituro sancimus, ex certa scientia, & de Imperiali plenitudine potestatis, vt quotienscunq; & quodocunq; futuris temporibus necessitas siue casus electionis Regis Romanorum in Imperatorem promouendi emerferit, & Principes Electores ad electionem huiusmodi iuxta antiquam & laudabilem consuetudinem habuerint proficisci, vnusquisque Princeps Elector, si & quando super hoc fuerit requisitus, quoslibet Principes Electores suos vel ipsorum nuntios, quos ad Electionem ipsam transmi-

QVARTI RO. IMPERAT.

transmiserint, per terras, territoria, & loca sua, & etiam
vltra, sicut longius poterit conducere teneatur: Et eis
absq̄ dolo præstare conductum versus Ciuitatem, in qua
talis electio fuerit celebrata, & ab illa etiam redeundo sub
pœna periurij ac perditionis pro illa duntaxat vice, suæ
vocis, quam in electione huiusmodi fuerat habiturus.
Quas quidem pœnas eos vel eū, qui in præstando memo-
rato conductu rebelles seu rebellem, negligentes vel ne-
gligentem se præbuerint, eo ipso decernimus incidisse.

Statuimus insuper & mandamus vniuersis alijs
Principibus, feuda à Sacro Imperio Romano tenenti-
bus, quocunq̄ nomine censeantur, Necnon Comitibus,
Baronibus, Militibus, Clientibus, Nobilibus & Igno-
bilibus, Ciuibus & Communitatibus Castrorum, Ciui-
tatum, & locorum Sacri Imperij vniuersis, vt eodem
tempore dum videlicet Regis Romanorum in Imperato-
rem promouendi, electio celebranda occurrerit, vnum-
quemq̄ Principem Electorem ab ipsis, vel eorum aliquo
conductum huiusmodi postulantem, vel eiusdem nuntios
quos ad electionem ipsam direxerit, vt præfertur per ter-
ritoria sua, & alias quanto potuit remotius, absq̄ dolo,
modo præcedenti conducant. Si qui verò huic nostræ
constitutioni contraire præsumperint, subscriptas, ipso
facto pœnas incurrant. Omnes quidem Principes &
Comites, Barones, Nobiles, Milites, Clientes ac vni-
uersi nobiles contrarium facientes reatum periurij,
& priuationem omnium feudorum, quæ à Sacro Ro-
mano Imperio, & à quibuscunq̄ alijs obtinent: Et
etiam omnium possessionum suarum à quocunq̄ ha-
bitarum incurrant. Omnes quoque Ciues & Commu-
nitates contra præmissa facere præsumentes, simi-
liter sint periuri. Et nihilominus vniuersis suis iuri-
bus, libertatibus, priuilegijs, & gratijs à Sacro ob-
tentis Imperio sint omnino priuati, & cum personis
& bonis

AVREA BVLLA CAROLI

& bonis suis omnibus Bannum & proscriptionem Imperialem incurrant, & eisdem ipso facto exnunc prout extunc iure priuamus.

Deinceps cuiuslibet hominum auctoritate propria, & sine iudicio seu inuocatione magistratus cuiuslibet impune licebit inuadere, nullamque poenam propter hoc inuadens, ipsos, debeat ab Imperio, seu quouis alio formidare, praesertim cum contra Rempubicam, & Sacri Imperij statum & dignitatem, ac etiam contra honorem proprium, & salutem tantae rei temerarij neglectores, tanquam rebelles, inobedientes, & perfidi infideliter & peruersè agere conuincantur.

Decernentes insuper & mandantes, vt omnium Ciuitatum Ciues, & communia, iamdictis Principibus Electoribus, & eorum cuilibet hoc poscenti, eorumque nuntijs, victualia in communi praecio, atque cursu, pro suis seu nuntiorum praedictorum, hominumque suorum necessitatibus, dum ad praedictam Ciuitatem causa celebrandae electionis praedictae accesserint, & etiam dum discesserint ab eadem vendere seu vendi facere teneantur, nullam in praemissis fraudem quomodolibet adhibendo. Alioquin contrarium facientes, poenas illas volumus ipso facto incurrere, quas in praecedentibus contra Ciues & Communitates duximus promulgandas.

Quisquis insuper ex Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Clientibus, Nobilibus, seu ignobilibus, Ciuibus, seu Communitatibus Ciuitatum, Principi Electori ad electionem de Rege Romanorum celebrandam eunti, vel ab ipsa denuo redeunti, hostiles custodias tendere seu insidias parare praesumpserit

QVARTI RO. IMPERAT. 3

præsumperit, aut ipsos vel eorum aliquem in sua vel suorum personis aut rebus inuadere vel turbare, seu ipsorum vel alicuius eorum nuntios antedictos, siue conductum petierint, siue etiam non duxerint exigendum, hunc vnâ cum vniuersis malitiæ suæ complicibus, ipso facto supradictas pœnas decreuimus incurrisse: Ita videlicet, quod quæuis persona pœnam incidat, siue pœnas quas iuxta præmissa, pro qualitate personarum duximus infligendas.

Si verò aliquis Princeps Elector cum aliquo suo Coelectore inimicitias gereret, & inter eos quæcunq; contentio, controuersia, seu dissensio verteretur, hijs nequaquam obstantibus, alter alterum, vel alterius Nuntios ad electionem huiusmodi destinandos, præmissa modo conducere sit astrictus, sub pœna periurij ac perditionis, ea vice duntaxat suæ vocis in electione, vt superius est expressum.

Siqui verò alij Principes, Comites, Barones, Milites, Clientes, Nobiles & Ignobiles, Ciues vel Communia Ciuitatum, cum aliquo Principe Electore, uel pluribus ex eisdem aduersam gerent uoluntatem, seu quæuis discordia inter ipsos adinuicem uel guerra, siue dissensio uerteretur, Nihilominus omni contradictione & dolo cessantibus, Principi Electori, uel Principibus, seu eius uel ipsorum Nuntijs, ad electionem huiusmodi destinandis, & redeuntibus ab eadem, talem debeant præstare conductum, prout singuli pœnas iamdictas per nos, uidelicet in se latas, uoluerint euitare, Quas eos qui secus fecerint incurrisse decernimus eo ipso.

Ad præmissorum autem omnium, firmitatem & certitudinem ampliorem iubemus & uolumus, ut uniuersi Principes Electores, & cæteri Principes, Necnon Comites,

B   tes,

AVREA BVLLA CAROLI

tes, Barones, Nobiles, Ciuitates, seu ipsarum communitates, præmissa omnia literis & Iuramentis suis firmare, & ad ea bona fide, ac sine dolo implenda, efficaciter se debeant obligare.

Quicumq; uerò literas huiusmodi dare renuerit, pœnas illas ipso facto incidat, quas pro personarum conditione, per præmissa, singulis duximus infligendas.

Siquis autem Princeps Elector, aliúsue Princeps, cuiuscunq; conditionis aut Status, feudum uel feuda à Sacro tenens Imperio, aut Comes, Baro, uel Nobilis, seu successores talium, uel hæredes supra & infra scriptas, Imperiales nostras constitutiones & leges adimplere noluerint, aut eis contraire præsumpserint, & si quidam talis Princeps Elector extiterit, extunc cæteri sui Coelectores à suo ipsum deinceps excludant consortio, Ipseq; uoce electionis, & aliorum Principum Electorum loco, dignitate careat, atque iure, Nec inuestiatur de feudis, quæ à Sacro Imperio nisi fuerit obtinere, Alius uerò Princeps, aut uir nobilis, ut præfertur in has nostras leges committens, similiter non inuestiatur de feudis, quæ à Sacro Imperio, uel alias obtinet à quocunq;. Et nihilominus omnes pœnas præmissas, suam concernentes personam incidat eo ipso. Quamuis autem uniuersos Principes, Comites, Barones, Nobiles, Milites, Clientes, Ciuitates quoq; & Communitates illarum ad præstandum cuiilibet Principi Electori, uel eius Nuntijs præfatum conductum, ut prædicitur indistinctè, uelimus & decreuerimus obligari, Nihilominus eorum cuiilibet singulares conductus & conductores, pro regionum & locorum adiacentia cuiilibet magis apto duximus designandos, ut statim per sequentia plenius apparebit.

Primo

QVARTI RO. IMPERAT. 4

Primo namq; Regem Bohemiæ, Sacri Imperiali Archipincernam conducent, Archiepiscopus Moguntinen. Bambergen. & Herbipolen. Episcopi. Burggrauj Nurenbergen. Item, Illi de Hohenloch & Wertheym, De Bruneck & Hanawe. Item Ciuitates Nurenberg, Rotenburg, & Windelsheym.

Deinde Archiepiscopum Colonien. Sacri Imperij per Italiam Archicancellarium conducent, & conducere tenebuntur, Moguntinus & Treueren. Archiepiscopi, Comes Palatinus Rheni, Lantgrauus Hasiæ, Item de Catzenelbogen, De Nassaw, De Ditze Comites. Item de Ysenburg, de Westenburg, de Runckel, de Limpurg, & Falckensteyn. Item Ciuitates Wetlar. Geylnhusen & Fridberg.

Item Archiepiscopum Treueren, Sacri Imperij per Galliam, & Regnum Arelaten. Archicancellarium conducent Archiepiscopus Moguntinen. Comes Palatinus Rheni, Item de Spanheym & de Feldentz Comites. Item Rugrauen. Wildegrauen, de Nassaw, de Ysenburg, de Westenburg, de Runckel, de Lympurg, de Ditz, de Catzenelbogen, de Epensteyn, de Falckensteyn, Item Ciuitas Moguntina.

Deinde Comitem Palatinum Rheni, Sacri imperij Archidapiferum, conducere debet Archiepiscopus Moguntinensis.

Ducem vero Saxoniæ, Sacri imperij Archimarescalcum tenebitur conducere Rex Bohemiæ, Moguntin. & Magdeburgen. Archiepiscopi, Item Bambergen. & Herbipolen. Episcopi, Marchio Missenen. Lantgrauus Hasiæ. Item Fulden, & Hersfelden, Abbates, Burggrauj Nurenbergen.

B ij

AUREA BVLLA CAROLI

renbergenses . Item illi de Hohenloch, de Wertheym, de Bruneck, de Hanawe, de Falckensteyn . Item Ciuitates Erffordia, Mulhusen, Nurenberg, Rotenburg, & Windelsheym, Et hi omnes proximè nominati, Marchionem Brandenburgensem, Sacri Imperij ArchiCamerarium, siemiliter conducere tenebuntur,

Volumus autem & expresse statuimus, ut vnusquisq; Princeps Elector, qui talem voluerit habere conductum, hijs, à quibus ipsum postulare decreuerit, hoc ipsum adeò tempestiuè, uiamq; qua fuerit transiturus insinuet, & talem conductum exposcat, vt illi qui ad conductum huiusmodi impendendum deputati, & qui fuerint requisiti ad hoc opportunè se valeant & commodè præparare.

Præmissas verò Constitutiones circa materiam conductus æditas, Ita sanè debere declaramus intelligi, vt vnusquisq; superius nominatus, vel forsan non expressus, à quo in casu præmissis conductum requiri contigerit, ad præstandum ipsum, per suas duntaxat terras & territoria, ac etiam vltra, quanto potest remotius absq; dolo sub pœnis contentis, superius est astrictus.

Præterea statuimus, & etiam ordinamus, ut Archiepiscopus Moguntinensis, qui fuerit pro tempore singulis Principibus Coelectoribus, suis Ecclesiasticis & secularibus Electionem eandem per suos Nuntios patentibus debeat literis intimare, In quibus quidem literis talis dies & terminus exprimatur, infra quem eadem literæ ad singulos eosdem Principes verisimiliter possint peruenire, huiusmodi verò literæ continebunt, ut à die in literis ipsis expressa, infra tres Menses continuos omnes & singuli Principes Electores Franckenford super Moganum esse debeant

QVARTI RO. IMPERAT. §

debeant constitui, vel suos Legales ad eundem terminum atq; locum Nuntios destinare cum plena & omnimoda potestate, suisq; parentibus literis maiori cuiuslibet Sigillo eorum signatis, ad eligendum Romanorum Regem, in Cæsarem promouendum.

Qualiter autem, & sub qua forma tales literæ confici debeant, & quæ in eis solemnitas debeat immutabiliter obseruari, Et in qua forma & modo Principes Electores Nuntios suos ad Electionem huiusmodi destinandos ad potestatem mandatum seu procuratoria ordinare debuerint, ad finem præsentis libri scriptum inuenitur clarius & expressum, & eandem formam illic traditam mandamus, & de Imperialis potestatis plenitudine, vsq; quaq; decernimus obseruari.

Cum autem ad hoc peruentum fuerit, quod de Imperatoris vel Regis Romanorum obitu in diœcesi Moguntinensi constiterit, extunc infra vnum Mensem, à die notitiæ obitus huiusmodi continuè numerandum, singulis Principibus Electoribus obitum ipsum & intimationem, de quibus præmittitur per Archiepiscopum Moguntinensem, iubemus & decernimus suis patentibus literis declarari, Quod si idem Archiepiscopus in executione & intimatione huiusmodi negligens aut remissus fortassis existeret, Extunc ijdem Principes motu proprio, etiam non vocati, pro fidei suæ virtute, qua Sacrum prosequi tenentur Imperium, post hæc infra tres Menses, sicut in constitutione supra proximè posita continetur, in Ciuitate Franckenford sæpedicta conueniant electuri Regem Romanorum, in Cæsarem promouendum.

Debet autem vnusquisque Princeps Elector, vel
B iij sui

A V R E A B V L L A C A R O L I

sui Nuntij, prædictam Ciuitatem Franckenford, cum
 ducentis equitaturis tantummodo præfatæ electionis tem-
 pore introire, in quorum numero quinquaginta tantum
 armatos, vel pauciores, introducere secum poterit, sed non
 plures. Princeps verò Elector ad electionem huiusmodi uo-
 catus & requisitus, & ad ipsam nõ veniens, vel legales nun-
 tios cum literis patentibus Sigillo suo maiori Sigillatis, ple-
 namq; & liberam, ac omnimodam potestatem continentibus,
 ad eligendum Romanorum Regem, futurum Impera-
 torem non dirigens, aut veniens, aut huiusmodi Nuntios
 fortasse transmittens, Si postea Princeps ipse, aut prædicti
 Nuntij à prædicto electionis loco recederent, Rege Rom.
 futuro Cæsare non electo, nec ad præmissa procuratore
 legitimo Substituto solemniter, & relicto electionis voce
 seu iure, quod in eadem electione habuit, & tali modo dese-
 ruit, careat ea vice. Iniungimus autem ciuibus de Franck-
 enford, & mandamus, vt ipsi vniuersos Principes Electo-
 res in genere, & quemlibet eorum ab inuasionem alterius, si
 quid inter eos aduersitatis emergeret, & etiam ab omni ho-
 mine, cum omnibus eorum hominibus, quos ipsi, & eorum
 quilibet in præfato ducentorum suorum equorum numero
 ad præfatam duxerint Ciuitatem, in virtute iuramenti, quod
 super hoc ipsos ad Sancta præstare statuimus, fidei studio,
 & solerti diligentia protegant ac defendat, Alioquin per-
 iurij reatum incurrant. Et nihilominus omnia sua iura, li-
 bertates, priuilegia, gratias, & indulta, quæ à Sacro obti-
 nere noscuntur Imperio, omnino omittant. Bannum
 quoque Imperiale, cum personis & bonis suis omnibus
 incidant eo ipso, Et liceat extunc omnium hominum au-
 thoritate propria, ac sine Iudicio Ciues eosdem, quos eo ca-
 su exnunc, prout extunc omni iure priuamus, tanquam
 proditores, Infideles, & Rebelles Imperij impunè inuade-
 re, Ita quod inuadentes huiusmodi pœnam quamcunq; à
 Sacro Imperio, vel quouis alio, nequaquam debeant for-
 midare. Ciues insuper antedicti de Franckenford, per
 omne tempus, illud quo super Electione sæpèdicta
tractar

QVARTI RO. IMPERAT. 6

tractari & agi contigerit, neminem in præfatam Ciuitatem cuiuscunq; dignitatis, conditionis, vel Status extiterit, intromittant, vel intrare quouis modo permittant, Principibus Electoribus, uel eorum Nuntijs & Procuratoribus antedictis, duntaxat exceptis, quorum quilibet cum ducentis equis debeat, vt prædicitur, intromitti. Si uero post ipsorum Principum Electorum introitum, seu in ipsorum præsentia in præfata Ciuitate aliquem reperiri contigerit, illius exitum Ciues ipsi dedebunt, absq; mora, & cum effectu, protinus ordinare, sub omnibus pœnis contra ipsos superius promulgatis, & etiam in uirtute Iuramenti, quod Ciues ipsi de Franckenford, super eo uirtute præsentis constitutionis, præstare debebunt ad Sancta, ut in præcedentibus est expressum.

DE ELECTIONE ROMANORUM Regis. II.

Postquam autem sæpedicti Electores seu Nuntij ciuitatem Franckenfordi ingressi fuerint, statim sequenti die diluculo in Ecclesia Sancti Bartholomæi Apostoli, ibidem in omni ipsorum præsentia, Missam de Sancto Spiritu faciant decantari ad finem, ut ipse sanctus Spiritus corda ipsorum illustret, & eorum sensibus lumen suæ uirtutis infundat, quatenus ipsi suo suffulti præsidio hominem iustum, bonum & utilem eligere valeant, in Regem Roman. futurumq; Cæsarem, ac pro salute populi Christiani: Peracta quoq; Missa huiusmodi, Omnes illi Electores seu Nuntij accedant ad Altare, in quo Missa eadem extitit celebrata, ubi Principes Electores Ecclesiastici, coram Euangelio beati Ioannis, In principio erat uerbum, quod illic ante ipsos poni debeat, manus suas pectori cum reuerentia supponant. Seculares uero Principes Electores, dictum Euangelium corporaliter manibus suis tangant, qui omnes cum tota sua

A VREA BVLLA CAROLI

sua familia tunc ibi debebunt inermes assistere. Et Archiepiscopus Moguntinensis formam Iuramenti eis dabit, & unà cum ipsis, & ipsi, uel absentium Nuntij unà cum eo Iuramentum præstabunt vulgariter in hunc modum.

Ego N. Archiepiscopus Moguntinensis, Sacri Imperij per Germaniam Archicancellarius & Princeps Elector, Iuro ad sancta Dei Euangelia hic præsentialiter coram me posita, quod ego per fidem, qua Deo & Sacro Romano Imperio sum astrictus, secundum omnem discretionem & intellectum meum, cum Dei adiutorio eligere uolo temporale Caput populo Christiano: id est Regem Roman. in Cæsarem promouendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem prædictam, uocemq; meam & uotum, seu electionem præfatam dabo absque omni pacto stipendio, præcio seu promisso, uel quocunq; modo talia ualeant appellari, sic me Deus adiuuet, & omnes Sancti.

Præstito deniq; per Electores seu Nuncios, in forma & modo prædictis huiusmodi Iuramento, ad electionem procedant, nec ammodo de iamdicta Ciuitate Frankenford. separentur, nisi prius maior pars ipsorum temporale Caput mundo elegerit, seu populo Christiano Regem, uidelicet Romanorum, in Cæsarem promouendum, Quod si facere distulerint, infra triginta dies, à die præstiti Iuramenti præfati, continuo numerandos, extunc transactis eisdem triginta diebus ammodo panem manducant, & aquam, & nullatenus Ciuitatem exeant antecedentem, nisi prius per ipsos, uel maiorem partem ipsorum, Rector seu temporale Caput fidelium electum fuerit, ut præfertur.

Postquam

QVARTI RO. IMPERAT. 7

Postquàm autem in eodem loco, ipsi, vel pars eorum maior numero elegerit, talis electio perinde haberi & reputari debet, ac si foret ab ipsis omnibus, nemine discrepante, concorditer celebrata. Sicq; per tempus aliquod morari abesse, & tardare contingeret, aliquem de Electoribus seu Nuntijs antedictis, dum tamen veniret antequàm prædicta esset electio celebrata, hunc ad electionem ipsam in eo statu admitti decernimus, in quo ipsa aduentus sui tempore consistebat.

Et quia de antiqua approbata, & laudabili consuetudine inconuulsè, quod subscribitur semper extitit hactenus obseruatum. Ideoq; & nos constituimus, & de Imperiali decernimus plenitudine potestatis, Quod is, qui modo præmissis in Regem Romanorum electus fuerit, peracta statim electione huiusmodi, priusquàm in aliquibus causis alijs, siue negotijs, virtute Sacri Imperij administret, vniuersis & singulis Principibus, Electoribus, Ecclesiasticis, & Secularibus, qui propinquiora Sacri Imperij membra esse noscuntur, omnia ipsorum Priuilegia, Literas, iura, Libertates, concessiones, antiquas consuetudines, & etiam dignitates, & quicquid ipsi ab Imperio vsq; in diem electionis suæ obtinuerunt & possiderunt, absq; dilatione & contradictione confirmare & approbare debeat per suas literas & Sigilla, ipsisq; præmissa omnia innouare, postquàm Imperialibus Infulis fuerit coronatus.

Confirmationem autem huiusmodi electus ipse cuiuslibet Principi Electori, in specie primo suo Regali nomine faciet, & deinde sub Imperiali titulo innouabit, Et in hijs ipsos Principes omnes in genere, & quemlibet eorum in specie nullatenus impedire, Sed potius absq; dolo gratiosè tenebitur promouere, In casu deniq; quo tres Principes Electores præsentis, seu absentium Nuntij, quarum

C ex

AVREA BVLLA CAROI

ex se seu ipsorum consortio , videlicet Principum Electo-
rem, præsentem vel absentem in Regem Romanorum ele-
gerint, vocem illius electi, si præsens affuerit, aut Nuntio-
rum ipsius, si eum abesse contingeret plenum vigorem ha-
bere, & eligentium augere numerum, partemq; maiorem
decernimus constituere, ad instar cæterorum Principum
Electorum.

DE SESSIONE TREVEREN-
sis, Coloniensis, & Moguntinensis,
Archiepiscoporum. III.

N NOMINE SAN-
ctæ & indiuiduæ Trinitatis fœli-
citer Amen. Carolus Quartus,
Diuina fauente Clementia Roma-
norum Imperator, semper Augu-
stus, & Bohemiæ Rex, ad perpe-
tuam rei memoriam, decor & glo-
ria Sacrosancti Romani Imperij,
& honor Cæsareus, & Reipubli-
cè grata compendia, Venerabilium & Illustrium Princi-
pum Electorum concordi uoluntate fouentur, qui velut
columnæ proceres, Sacrum ædificium circumspectæ pru-
dentia solerti pietate sustentant, quorum præsidio dexte-
ra Imperialis potentia roboratur, Et quanto mutui fauo-
ris ampliori benignitate stringuntur, tanto vberioris pacis
& tranquillitatis commodo fœliciter profluunt, popu-
lo Christiano. Vt igitur inter Venerabiles Mogun-
tinenfis, Coloniensis, Necnon Treuerensis Archi-
episcopos, Sacri Imperij Principes Electores, om-
nium litium & suspectuum, quæ, & qui de prio-
ritate, seu dignitate Selsionum suarum in Curijs
Imperia-

QVARTI RO. IMPERAT. 8

Imperialibus & Regalibus suboriri valerent imposterum, perpetua in antea temporibus amputentur, Et ipsi in cordis & animorum quieta conditione manentes, & de oportunitatibus Sacri Imperij concordi fauore, & virtuosè dilectionis studio conuenientius meditari valeant, pro consultatione populi Christiani habita deliberatione, cum omnibus Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, Et de ipsorum Consilio decernimus, & de Imperatoriæ potestatis plenitudine, hac ædictali lege perpetuò valitura sancimus, Quod supradicti venerabiles Archiepiscopi, Treuerensis videlicet ex opposito lineari directione, versus Imperatoris faciem, Moguntinensis verò in suis Dicecesi & prouincia, & extra prouinciam suam in toto Archicancellariatu suo Germanico, prouincia Colonienfi duntaxat excepta, & demum Colonienfis in suis Dicecesi & prouincia, & extra prouinciam suam in tota Italia & Gallia, in dextro latere Romanorum Cæsaris, sedere possint, valeant, & debeant, in omnibus publicis actibus Imperialibus, puta Iudicijs, Collationibus feudorum, & in refectionibus mensarum, ac etiam in Consilijs, & omnibus alijs agendis, propter quæ contingit, seu continget, eos pro honore seu vtilitate Imperiali tractandis, mutuo conuenire. Et hunc modum Sessionis sub omni eo ordine, sicut expressatur superius, ad prædictorum Colonienfis, Treuerensis, & Moguntinensis Archiepiscoporum successores perpetuo extendi volumus, vt nullo vnquam tempore super hijs quæuis dubietas generetur.

DE PRINCIPIBUS ELECTORIBUS IN COMMUNI. III.

C ij Statuimus

AUREA BULLA CAROLI

 Tatuimus insuper, ut quotienscunq; Imperialem Curiam exnunc, in antea celebrari contigerit, in qualibet Sessione videlicet, tam in Consilio quàm in Mensa, & locis alijs quibuscunq;, vbi Imperatorem, vel Regem Romanorum, cum Principibus Electoribus sedere contingeret, à dextro latere Imperatoris, vel Regis Romanorum, immediatè post Archiepiscopum Moguntinensem, vel Coloniensem, illum videlicet quem tunc temporis pro qualitate locorum, & varietate prouinciarum, iuxta Priuilegij sui tenorem, dicto lateri dextro Imperatoris, assidere contigerit, Rex Bohemix, cum sit Princeps Coronatus & vnctus, primum, & post eum continuò Comes Palatinus Rheni, secundum sedendi loca debeant obtinere. Ad sinistram uerò partem immediatè post illum, quem ex prædictis Archiepiscopis in latere sinistro sedere contingeret. Primum locum, Dux Saxonix, & post eum Marchio Brandenburgensis alterum obtinebit. Cæterum quotiens & quando deinceps Sacrum vacare contingeret Imperium, extunc Moguntinensis Archiepiscopus potestatem habebit, sicut potestatem habuisse dinoscitur ab antiquo: Cæteros Principes antedictos suos in dicta Electione consortes, literatoriè conuocandi. Quibus omnibus, seu hijs, qui poterunt & voluerunt interesse, in Electionis termino inuicem congregatis, dictus Archiepiscopus Moguntinensis, & non alter eorundem Electorum suorum vota singulariter habebit inquirere ordine subsequenti. Primo quidem interrogabit à Treuerensæ Archiepiscopo, cui primam vocem competere declaramus, sicut inuenimus hæctenus competiisse. Secundo à Coloniense Archiepiscopo, cui competit dignitas, necnon officium Romanorum Regi primum Diadema Regium imponendi. Tertio à Rege Bohemix, qui inter Electores laicos, ex Regix dignitatis fastigio, iure & merito obtinet primatiam. Quarto à Comite Palatino Rheni. Quinto à Duce Saxonix. Sexto à Marchione Brandenburgense,

QVARTI RO. IMPERAT. 9

gense, Horum omnium vota præmissis iam ordine, dictus Archiepiscopus Moguntinensis perquiret, quo facto dicti Principes sui Consortes ipsum viceversa requirerent, ut & ipse intentionem suam exprimat, & ipsis aperiat votum suum, Præterea in celebratione Imperialis Curia, Marchio Brandenburgensis aquam lauandis Imperatoris vel Regis Romanorum manibus ministrabit. Primum verò potum Rex Bohemiae, quem tamen sub Regali Corona, iuxta Priuilegiorum suorum continentiam, nisi libera voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Comes etiam Palatinus cibum asserre tenebitur, Et Dux Saxoniae Marescallatus officium exercebit, ut solitum est fieri ab antiquo.

DE IVRE COMITIS PALATINI, Et etiam Ducis Saxoniae. V.

 Votiens insuper, ut præmittitur, Sacrum vacare continget Imperium, Illustris Comes Palatinus Rheni, Sacri Imperij Archidapifer, ad manus futuri Regis Romanorum in partibus Rheni & Sueviae, & in Iure Franconico, ratione Principatus seu Comitatus Palatini priuilegio esse debet prouisor Imperij, cum potestate, iudicia exercendi, ad beneficia Ecclesiastica præsentandi, recolligendi redditus, & proventus, & inuestiendi de feudis, Iuramenta fidelitatis, vice & nomine Sacri Imperij recipiendi, Quæ tamen per Regem Romanorum postea electum, suo tempore omnia innouari, & de nouo sibi Iuramenta ipsa præstari debent, feudis Principum duntaxat exceptis, & illis quæ Vanlehen vulgariter appellantur, Quorum Inuestituram & collationem soli Imperatori vel Regi

C iij Romanorum

AVREA BVLLA CAROLI

Romanorum specialiter referuamus. Ipse tamen Comes Palatinus, omne genus alienationis seu obligationis rerum Imperialium, huiusmodi prouisionis tempore expresse sibi nouerit interdictum. Et eodem iure prouisionis illustrem ducem Saxoniae, Sacri Imperij Archimarescallum, frui volumus, in illis locis ubi Saxonica Iura seruantur, sub omnibus modis & conditionibus, sicut superius est expressum. Et quamuis Imperator, siue Rex Romanorum, super causis, pro quibus impetitus fuerit, habeat, sicut ex consuetudine introductum dicitur, coram Comite Palatino Rheni, Sacri Imperij Archidapifero, Electore Principe, respondere, Illud tamen Iudicium Comes ipse Palatinus non alibi praeterquam in Imperiali Curia, ubi Imperator, seu Romanorum Rex praesens extiterit, poterit exercere.

DE COMPARATIONE PRINCIPUM ELECTORUM AD ALIOS PRINCIPES COMMUNES. VI.

Decernimus vt in celebratione Imperialis Curiae quotienscunq; illam Princeps perpetuo celebrare contigerit, antedicti Principes Electores, Ecclesiastici & seculares, iuxta praescriptum ordinem atq; modum, a dextris & a sinistris immutabiliter teneant loca sua, eisque vel eorum alicui, in quibuscunq; actibus ad Curiam ipsam spectantibus, eundo, sedendo, vel stando, nullus Princeps alius cuiuscunq; status, dignitatis, praeminentiae, vel conditionis existat, vllatenus praeratur, Eo signanter expresso, quod nominatim Rex Bohemiae, in celebratione Curiarum huiusmodi, in omnibus & singulis actibus antedictis, quemcunq; Regem

QVARTI RO. IMPERAT. 10

gem alium, quacunq; etiam singularis dignitatis prærogatiua fulgentem, quem quouis casu venire vel adesse fortè contigerit, immutabiliter antecedar.

DE SVCCESIONE
Principum. VII.

Inter sollicitudines illas innumeras, quibus pro fœlicì Statu Sacri Imperij, cui auctore Domino, fœliciter præsidemus, Cor nostrum cotidie fatigatur, ad hoc præcipuè meditatio nostra dirigitur, qualiter desiderata & salubris semper unio inter Sacri Imperij Principes Electores iugiter vigeat, & eorum corda in sincera concordia conseruentur, Quorum prouidentia suo tempore Orbi fluctuanti, tanto celerius, tantoq; facilius subuenitur, quanto inter eos nullus error surreperit, & purior fuerit charitas custodita obscuritate succisa, & iure cuiuslibet delucidè declarato, Sanè generaliter longè lateq; est publicum, & quasi per totum Orbem Notoriè manifestum, Illustres Reges Bohemiæ, Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxonix, & Marchionem Brandenburgensem, virtute Regni, & Principatum suorum, in Electione Regis Romanorum, in Cæsarem promouendi, cum cæteris Principibus Electoribus, ius, vocem, & locum habere, & vnà cum ipsis cenferi, & esse veros & legitimos Sacri Imperij Principes Electores, Ne inter eorundem Principum secularium Electorum filios super iure, voce, & potestate præfata, futuris temporibus scandalorum & dissensionum possit materia suscitari, & sic bonum commune periculos dilationibus impediri, futuris, auctore Deo, cupientes periculis salubriter obuiare, Statuimus, & Imperiali auctoritate præsentì lege perpetuis temporibus valitura decernimus,

VI

AVREA BVLLA CAROLI

vt postq̄ ijdem Principes Electores seculares, & eorum
 quilibet esse desierint, ius, vox, & potestas, electionis huius-
 iusmodi ad filium suum primogenitum legitimum laicū.
Illo vero non existente ad eiusdem primogeniti pri-
mogenitum similiter laicum, & sine contradictione eu-
iusp̄iam deoluatur. Si verò primogenitus huiusmodi
 absque hæredibus masculinis legitimis laicis, ab hac luce
 migraret, virtute præsentis Imperialis edicti, ius, vox, &
 potestas Electionis prædictæ, ad seniore[m] fratrem laicum
 per veram paternam lineam descendantem, & deinceps
 ad illius primogenitum laicum deoluatur, & talis suc-
 cessio in primogenitis & hæredibus Principum eorundem,
 iure, voce, & potestate præmissis, perpetuis temporibus
 obseruetur, Ea tamen conditione & modo, ut si Prin-
 cipem Electorem, vel eius primogenitum, aut filium senio-
 rem laicum, mori, & hæredes masculos, legitimos laicos,
 defectum ætatis patientes relinquere contingeret, tunc
 frater senior eiusdem primogeniti tutor eorum & admi-
 nistrato[r] existat, donec senior ex eis legitimam ætatem
 attigerit, quam in Principe Electore decem & octo annos
completos censi volumus, & statuimus perpetuo & ha-
beri, Quam dum attigerit, ius, vocem, & potestatem, &
 omnia ab ipsis dependentia, tutor ipse sibi totaliter cum
 officio teneatur protinus assignare. Si uerò aliquem ex
 huiusmodi Principatibus ipsorum, Imperio Sacro vacare
 contingeret, tunc Imperator, seu Rex Romanorum, qui
 pro tempore fuerit, de ipso prouidere debet, & poterit,
 tanquàm de re ad se, & Imperium legitime deuoluta sal-
 uis tamen semper Priuilegijs, iuribus, & consuetudinibus
 Regni nostri Bohemiæ, super electione Regis in casu va-
 cationis per regnicolas, qui ius habent eligendi Regem
 Bohemiæ faciendā, iuxta continentiam eorundem Priuile-
 giorum, & obseruatam consuetudinem diuturnam, à Di-
 uis Romanorum Imperatoribus, siue Regibus obtento-
 rum, quibus ex huiusmodi sanctione Imperiali, in nullo
 præiudicari volumus, Imò, ipsa decernimus, nunc & per-
 petuis

QVARTI RO. IMPERAT. 11

petuis futuris temporibus, in omni suo tenore & forma
indubiam tenere roboris firmitatem.

DE REGIS BOHEMIAE ET
Regnicolarum eius immunitate. VIII.

Vm per diuos Romanorum Imperatores &
Reges prædecessores nostros, Illustribus Bohe-
miæ Regibus & prædecessoribus nostris, Nec-
non Regno Bohemiæ, eiusdemq; Regni Coro-
næ olim concessum, sitq; in Regno eodem à tempore, cu-
ius contrarij hodie non existit memoria, consuetudine lau-
dabili inconuulsè seruata, diuturnitate temporum & præ-
scripta moribus vtentia sine contradictionis aut inter-
ruptionis obstaculo introductum, Quod nullus Princeps,
Baro, Nobilis, Miles, Cliens, Burgensis, Ciuis, Nulla de-
niq; persona eiusdem Regni, & pertinentiarum eius, vbi-
cunq; consistentium, cuiuscunq; Status, dignitatis, præ-
eminentia, vel conditionis existat, Ad cuiuscunq; actoris
instantiam extra regnum ipsum, ad quodcunq; tribunal,
seu alterius, præterquam Regis Bohemiæ, & Iudicum Re-
galis Curia suæ Iudicum citari poterint, siue trahi nec
vocari debeant, perpetuis in antea temporibus, siue pos-
sint. Ideoq; Priuilegium, consuetudinem, & indultum
huiusmodi auctoritate Imperiali, & de Imperiali potesta-
tis plenitudine, ex certa scientia innouantes, & etiam con-
firmantes, ac præsentis nostra constitutione Imperiali per-
petuis temporibus valitura statuimus, ut si contra Pri-
uilegium, vel indultum præfatum, quispiam prædictorum,
puta Princeps, Baro, Nobilis, Miles, Cliens, Ciuis, Bur-
gensis seu Rusticus, aut alia quæcunq; persona præmissa,
ad cuiuscunq; tribunal, extra Regnum prædictum Bohe-
miæ, in quacunq; causa criminali, Ciuili vel mixta,
seu super quocunq; negotio citatus fuerit, quocunq; tem-
D pore,

AVREA BVLLA CAROLI

pore, vel citatus comparere, vel in Iudicio respondere minime teneatur. Quod si aduersus huiusmodi non comparentes vel non comparentem à quocunque Iudice, cuiuscunque auctoritatis existat, extra Regnum ipsum Bohemiae constituto, Iudicialiter procedi, processus seu Sententias interlocutorias vel diffinitiuas, vnam vel plures, in quibuscunque prænominatis causis siue negotijs, quouis modo fieri vel promulgari contingeret, auctoritate præmissa de plenitudine insuper antedictæ Imperatoriae potestatis, Citationes, præcepta, processus seu Sententias huiusmodi, necnon executiones & omnia quæ ex eis vel aliquo ipsorum quomodolibet sequi attemptari possint, vel fieri, irritamus penitus & cassamus, adiicientes expresse, & edicto Imperiali perpetuo valituro, eadem auctoritate, & de præmissæ potestatis plenitudine decernentes, vt quemadmodum in prædicto Regno Bohemiae, à tempore cuius contrarij non habetur memoria, iugiter obseruatum existat, Ita nulli prorsus Principi, Baroni, Nobili, Militi, Clienti, Ciui, Burgensi, seu Rustico, Nulli demum personæ, seu Incolæ Regni Bohemiae sæpediti, cuiuscunque Status, præeminentiae, dignitatis vel conditionis existant, vel existat, à quibuscunque processibus, Sententijs, Interlocutorijs, vel diffinitiuis, siue præceptis Regis Bohemiae, aut quorumcunque suorum Iudicum, Necnon executione eorundem contra se in Regali iudicio, seu coram Regis Regni, seu prædictorum Iudicum tribunalibus factis, aut latis, habitis, vel ferendis, in antea seu fiendis liceat, ad quodcunque aliud Iudicium appellare, prouocationes quoque seu appellationes huiusmodi si quas contra hoc interponi contingeret, eo ipso viribus non subsistant, & appellantes ipsi poenam perditionis causarum, ipso facto se nouerint incurrisse.

DE

QVARTI RO. IMPERAT. 12

DE AVRI, ARGENTI, ET
aliarum specierum mineris. IX.

Praesenti Constitutione in perpetuum valitura, statuimus, ac de certa scientia declaramus, quod successores nostri Bohemiae Reges, necnon vniuersi & singuli Principes Electores, Ecclesiastici & seculares, qui perpetuo fuerint, vniuersas auri & argenti fodinas, atque mineras, stanni, cupri, plumbi, ferri, & alterius cuiuscunque generis metalli, ac etiam salis tam inuentas quam inueniendas in posterum, quibuscunque temporibus in Regno praedicto, ac terris & pertinentiis eidem Regno subiectis, necnon supradicti Principes in Principatibus, terris, Dominijs, & pertinentiis suis tenere iuste possint, & legitime possidere, cum omnibus iuribus nullo prorsus excepto, prout possunt seu consueuerunt talia possideri, Necnon iudaeos habere, thelonia, in praeterito statuta & indicta percipere. Quodque progenitores nostri Reges Bohemiae, felicis memoriae, ipsique Principes Electores, ac progenitores, & praedecessores eorum legitime potuerint, usque ad praesens, sicut hoc antiqua laudabili & approbata consuetudine, diuturnisque ac longissimi temporis cursu praescripta noscitur obseruatum.

DE MONETIS.

Statuimus praeterea, vt Regi Bohemiae, successoris nostro, qui fuerit pro tempore, sicut constat, ab antiquo illustris memoriae Bohemiae Regibus nostris praedecessoribus licuisse, & in possessione pacifica continua ipsos fuisse iuris subsequenti, videlicet monetas Auri & Argenti, in omni loco & parte
D ij Regni

AUREA BULLA CAROLI

Regni sui, & subiectarum ei terrarum & pertinentiarum omnium, vbi Rex ipse decreuerit, sibiq; placuerit cudi, facere & mandare, sub omni forma & modo, & in Regno ipso Bohemix in hijs adhuc vsq; tempora obseruatis, Quodq; futuris perpetue Bohemix Regibus, ac nostra Imperiali constitutione & gratia perpetuo valituris, a quibuscunq; Principibus, Magnatibus, Comitibus, ac alijs personis quascunq; terras, Castra, possessiones, siue bona liceat emere, comparare, seu in donum vel donationem ex quacunq; causa aut inobligare, recipere, sub talium terrarum, Castrorum, possessionum, prædiorum, seu bonorum conditione consueta, vt videlicet propria recipiantur vel comparentur, vt propria, libera & ea quæ dependent in feudum, similiter emanentur in feudum, seu comparata taliter teneantur, Ita tamen quod ipsi Reges Bohemix de hijs quæ hoc modo comparauerint, vel receperint, & Regno Bohemix duxerint applicanda, ad pristina & consueta iura de talibus Sacro explenda & reddenda Imperio sint astricti, Præsentem nihilominus constitutionem & gratiam virtute præsentis legis nostræ Imperialis, ad vniuersos Principes Electores, tam Ecclesiasticos quàm seculares successores, & legitimos hæredes ipsorum, plenè extendi volumus, sub modis & conditionibus, vt præfertur.

DE IMMUNITATE PRINCIPUM ELECTORUM. XI.

Tatuimus etiam vt nulli Comites, Barones, Nobiles, Feudales, Vasalli, Castrenses, Milites, Clientes, Ciues, Burgenses, Nullæ quoq; personæ, Colonien. Moguntinen. & Treueren. Ecclesijs subiecti vel subiectæ, cuiuscunq; Status, conditionis vel dignitatis existant, ad cuiuscunq; actoris instantiam, extra territorium & terminos ac limites earundem

QVARTI RO. IMPERAT. 13

earundem Ecclesiarum & pertinentiarum suarum, ad quodcunq; aliud tribunal, seu cuiusuis alterius, præterquam Archiepiscoporum, Moguntinensis, Treuerensis, & Coloniensis, & Iudicum suorum, Iudicium citari potuerint, temporibus retroactis, vel trahi seu vocari debeant perpetuis in antea temporibus, siue possint, sicut in præteritis inuenimus temporibus obseruatum. Quod si contra præsens edictum nostrum, prædictos Ecclesiarum Treuerensis, Moguntinensis, seu Coloniensis Subditos, vel eorum aliquem seu aliquos, ad cuiuscunq; instantiam, seu ad cuiuscunq; tribunal, seu quacunq; causa criminali, ciuili, vel mixta, seu quocunq; negotio extra territorium limites, seu terminos dictarum Ecclesiarum, vel alicuius earum citari contingeret, comparere vel respondere minimè teneantur, & Citatio, processus, & sententiæ Interlocutoriæ vel diffinitiuæ contra non venientes, à talibus Iudicibus extraneis latae vel factæ, fiendæ & ferendæ, Necnon præcepta & præmissorum executiones & omnia quæ ex eis, vel aliquo eorū quomodolibet sequi attemptari possent, vel fieri irrita decernimus eo ipso, Adijcientes expresse quod nulli Comiti, Baroni, nobili, Feudali, Vasallo, Castrensi, Militi, Clienti, Ciui, Rustico, Nulli demum personæ Ecclesijs huiusmodi subiectæ, seu eius incolæ cuiuscunq; Status, dignitatis, vel conditionis existant, à processibus Sententijs, interlocutorijs, & diffinitiujs, siue præceptis Archiepiscoporum & Ecclesiarum huiusmodi, vel suorum Officiatorum prædictorum iudicio factis aut latis habitis, vel ferendis, in antea seu fiendis, ad quodcunq; tribunal aliud liceat appellare, Quamdiu in Archiepiscoporum prædictorum & suorum Iudicio quærantibus nõ fuerit iustitia denegata, appellationes contra hoc factas non recipi statuimus, cassasq; & irritas nunciamus. In defectu verò iustitię prædictis omnibus ad Imperialem duntaxat Curiam & tribunal, seu Iudicis immediatè in Imperiali Curia pro tempore præsentis audientiam, & etiam eo casu, non ad quemuis aliū iudicem seu

D iij Ordinarium

AUREA BULLA CAROLI

Ordinarium siue delegatum, hijs quibus denegata fuerit Iustitia, liceat appellare. Quidquid verò contra præmissa factum fuerit, sit irritum, eo ipso eandem constitutionem virtute præsentis legis nostræ Imperialis, ad illustris Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxonix, & Marchionem Brandenburgensem, Principes Electores seculares, siue laicos hæredes, successores, & subditos eorum plenissimè extendi volumus, sub omnibus modis & conditionibus, vt præfertur.

DE CONGREGATIONE Principum. XII.

Inter illas multiplices reipublicæ curas, quibus assiduè mens nostra distrahitur, multa consideratione necessarium fore prospexit nostra sublimitas, vt Sacri Imperij Principes Electores, ad tractandum de ipsius Imperij, Orbisq; salute frequentius solito, congregentur, Qui solidi bases Imperij, & columnæ immobiles, quemadmodum per longinquas adinuicem terrarum consistunt distantias, Ita de incumben-
tibus regionum sibi cognitarum defectibus, referre simul & conferre nouerint, sanisq; prouidentix suæ consilijs non ignorant, ac commodis talibus reformationibus salubriter opem dare, hinc est, quod in solenni Curia nostra in Nurenberg cum Venerabilibus Ecclesiasticis, & illustribus secularibus Principibus Electoribus, & multis alijs Principibus & Proceribus, per nostram celsitudinem celebrata, habita cum eisdem Principibus Electoribus deliberatione, & de ipsorum Consilio, pro bono & salute Communi, cum dictis Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis quàm secularibus, duximus ordinandum, Qui quidem Principes Electores de cætero per singulos Annos semel transactis, à Festo Resurrectionis Domini-
cæ,

QVARTI RO. IMPERAT. 14

æ, quatuor Septimanis continuè connumerandis, in aliqua Ciuitatum Sacri Imperij personaliter congregentur, & ad idem tempus proximè affuturum, seu anno præsentis Colloquium, seu Curia & congregatio huiusmodi in Ciuitate nostra Imperiali Metensi, per nos & eosdem Principes celebretur, ac tunc & deinceps die quolibet congregationis huiusmodi locus, quo sequenti anno conueniant ipsorum Consilio statuatur, hac nostra ordinatione, ad nostrum ac ipsorum duntaxat beneplacitum duratura, qua durante, ipsos sub nostro Imperiali conductu recipimus ad dictam Curiam accedendo, stando, & etiam recedendo, præterea ne tractatus communis salutis & pacis pertractum & moram solatiij, seu excessiuam frequentiam conuiuij retardetur, Vt aliquando fieri est consuetum, concordæ voluntate duximus ordinandum, vt deinceps Curia seu congregatione præfata durante, generales omnium Principum celebrare alicui non liceat inuitas, Particulares verò quæ expeditionem agendorum non impediunt, cum moderamine sint permissæ.

REVOCATORIA PRIVILEGIORUM. XIII.

Præterea statuimus & hoc Imperiali perpetuò sancimus edicto, quod vniuersa Priuilegia & literæ, quibuscunq; personis, cuiuscunq; Status, præeminentia, dignitatis, existant, seu Ciuitatum, Oppidorum, & quorumlibet locorum Vniuersitatibus, super quibuscunq; luribus, gratijs, immunitatibus, consuetudinibus, seu rebus alijs, etiam proprio motu seu alias à nobis, vel recolendæ memoriæ diuis Romanorum Imperatoribus & Regibus, prædecessoribus nostris, sub quibuscunq; verborum tenoribus concessa & concessæ, seu à nobis vel successoribus nostris Romanorum Imperatorum

A VREA BVLLA CAROLI

Imperatoribus & Regibus futuris temporibus concedenda, seu etiam concedendæ non debeant, aut possint libertatibus, Iurisdictionibus, Iuribus & honoribus, seu Dominijs Principum Electorum Sacri Imperij, Ecclesiasticorum & secularium, aut alicuius ipsorum in aliquo penitus derogare, Etiam si in talibus Priuilegijs & literis, quarumlibet personarum, cuiuscunq; præeminentia, dignitatis, vel status extiterint (vt præfertur) seu Vniuersitatum huiusmodi expressæ cautum sit, vel fuerit in futurum, quod reuocabilia seu reuocabiles esse non debeant, nisi de ipsis & toto in eis comprehenso tenore, In tali reuocatione fieret de verbo ad verbum seriatim mentio specialis, huiusmodi namq; priuilegia & literas, si & in quantum libertatibus, Iurisdictionibus, Iuribus, aut honoribus, seu Dominijs, quæ superius exprimentur, dictorum Principum Electorum, aut alicuius ipsorum derogare vel obuiare censentur, In aliquo quo ad hoc reuocamus ex certa scientia & cassamus, reuocataq; & reuocatas intelligi reputari, & haberi volumus, de Imperatoriæ plenitudine potestatis.

DE HIIS QVIBVS VT INDIGNIS auferuntur bona feudalia. XIII.

 N plæriscq; partibus Vasalli & feudatarij, Dominorum feuda, seu beneficia, quæ à Dominis ipsis obtinent, intempestiuè verbaliter, & in fraude renunciant seu resignant, eadem & facta renunciatione huiusmodi Dominos ipsos maliciosè diffidant, suasq; inimicitias eis denunciant, damna ipsis subsequenter grauiã inferendo, & beneficia seu feuda sic relicta, prætextu guerræ seu inimicitia iterum iuuadunt, & occupant, & detinent occupata. Ea propter præsentis constitutione in perpetuum valitura sancimus, quod talis resignatio

QVARTI RO. IMPERAT. 15

resignatio seu renunciatio haberi debeat pro non facta, nisi libere & realiter facta fuerit per eosdem, Ita quod possessio beneficiorum & feudorum huiusmodi dominis ipsis corporaliter & realiter assignetur, in tantum quod nullo vnquam tempore diffidentes ipsi in bonis, feudis seu beneficijs resignatis, dominos ipsos perturbent per se aut alios, aut molestent, nec ad hoc consilium præstent, auxilium, vel fauorem. Contrarium faciens, seu Dominos suos in beneficijs & feudis resignatis, vel non resignatis inuadens, quomodolibet perturbans, vel damna in ipsis inferens, seu consilium, auxilium præstans talia facientibus, vel fauorem, feuda & beneficia huiusmodi eo ipso amittat, infamis existat, & banno Imperiali subiaceat, & nullus ad feuda vel beneficia pateat ei de cætero quocumque tempore aditus vel regressus, nec de nouo concedi sibi valeant vlllo modo, Et facta eis contra, ac illorum concessio, seu inuestitura secuta, viribus non subsistat. Postremo omnes pœnas prædictas, illos vel illum, quæ prædicta resignatione non facta, contra dominos suos fraudulentè agentes, scienter eos inuaserint vel inuaserit diffidatione quacumque præuia, vel obmissa, vigore præsentis sanctionis incurrere decernimus ipso facto.

DE CONSPIRATORIBUS. XV.

Detestandas præterea & Sacris legibus reprobatas conspirationes & conuenticulas, seu colligationes illicitas, in Ciuitatibus & extra, vel inter Ciuitatem & Ciuitatem, inter personam & personam, seu inter personam & Ciuitatem prætextu parentelæ, seu receptionis in Ciues, vel alterius cuiuscumque coloris coniurationes, insuper confœderationes & pacta, Necnon & consuetudinem circa huiusmodi
E introductam,

AUREA BULLA CAROLI

introducunt, quam censemus potius corruptelam repro-
bamus, damnamus, & ex certa scientia irritamus, quas Ci-
uitates, seu personæ cuiuscumque conditionis aut status, siue
inter se, siue cum alijs, absque auctoritate Dominorum,
quorum subditi vel ministeriales, seu in quorum distri-
ctu consistunt, eisdem Dominis nominatim non exce-
ptis fecerint hactenus, & facere præsumserint in futu-
ro, sicut per Sacras diuorum augustorum prædecesso-
rum nostrorum leges prohibitas non ambigitur, & cal-
satas, illis confœderationibus & ligis duntaxat exceptis,
quas Principes & Ciuitates, ac alij super generali pace
prouinciarum atque terrarum inter se formasse noscun-
tur. Illas enim nostræ declarationi specialiter reseruan-
tes, in suo decernimus vigore manere, donec de hijs aliud
duxerimus ordinandum, personam singularem quæ de
cætero contra tenorem præsentis constitutionis, ac legis
nostræ antiquæ, super hoc æditæ, confœderationes, colli-
gationes, conspirationes, & pacta huiusmodi inire præ-
sumpserit, vltra pœnam legis eiusdem notam infamiæ,
& pœnam decem librarum auri, Ciuitatem verò, vel
Vniuersitatem in hanc legem nostram similiter com-
mittentem centum librarum auri. Necnon amissio-
nis & priuationis libertatum & Priuilegiorum Impe-
rialium pœnas incurrere decernimus, eo ipso medietate
pœnæ huiusmodi pecuniariæ Fisco Imperiali, Reliqua
vero Domino districtus in cuius præiudicium factæ fue-
rint applicanda.

DE PFALBURGERIIS. XVI.

Cæterum

Aeterum quia nonnulli Ciues & subditi Principum, Baronum, & aliorum hominum, sicut frequens ad nos querela perduxit, iugum ordinariae subiectionis quaerentes abijcere, imò auso temerario contemnentes, in aliarum Ciuitatum, ciues recipi se procurant, & frequentius in praeterito procurarunt, Et nihilominus in priorum Dominorum, quos tali fraude praesumpserunt, vel praesumunt deserere terris, Ciuitatibus, opidis, & villis, corporaliter residentes, Ciuitatum ad quas hoc modo se transferunt, libertatibus gaudere, & ab eis defensari contendunt, qui in partibus Alamaniae Pfalburgerij consueuerunt vulgariter appellari. Quoniam autem patrocinari non debent alicui fraus & dolus, de Imperatoriae potestatis plenitudine omnium Principum Electorum Ecclesiasticorum & secularium sano accedente Consilio, ex certa scientia statuimus, & praesenti lege perpetuo valitura sancimus, quod praedicti Ciues, & subditi eis, quibus subsunt taliter illudentes in omnibus terris, locis & prouintijs Sacri Imperij, à praesenti die in posterum Ciuitatum, in quorum Ciues qui tali fraude recipi se procurant, vel haecenus procurarunt, iuribus & libertatibus in nullo potiantur, nisi ad huiusmodi Ciuitates corporaliter & realiter transeuntes, ibique larem vouentes, continuo verae & non fictae residentiam facientes, debita onera & municipalia subeant in eisdem. Siqui verò contra praesentis nostrae legis tenorem recepti sunt, vel fuerint in futurum, illorum receptio omni careat firmitate, & recepti cuiuscunque conditionis, dignitatis, aut status existant, in nullo casu penitus siue causa Ciuitatum ad quas recipi se procurant, iuribus & libertatibus gaudeant, quomodolibet vel fruuntur non obstantibus quibuscunque iuribus, priuilegijs, vel consuetudinibus obseruatis, quantocunque tempore & obtentis, quas & quae in quantum praesenti nostrae legi obuiant praesentibus ex certa scientia reuocamus, & de praedictae Imperialis plenitudine potestatis, omniq; carere decernimus

E ij mus

AVREA BVLLA CAROLI

mus, robore firmitatis, Circa præmissa Principum, Dominorum & aliorum hominum, quos taliter deserere contingit vel continget, In posterum iuribus circa personas & bona subditorum quorumcunque ipsos sæpedito modo deserentium semper saluis, hos nihilominus qui sæpeditos Ciues & subditos alienos recipere contra præsentis nostræ legis dispositionem præsumpserint, vel recipere in præterito præsumpserunt. Si eos omnino non dimiserint infra mensem post intimationem præsentium eis factam, centum Marchas auri puri pro transgressione huiusmodi totiens, quotiens deinceps factum fuerit incurere decernentes, quarum medietas Imperiali fisco nostro, Reliqua uerò Dominis illorum qui recepti fuerint, irremissibiliter applicentur.

DE DIFFIDATIONIBVS. XVII.

Os qui de cætero aduersus aliquos insertam diffidationis causam se habere fingentes, ipsos in locis ubi domicilia non obtinent, aut ea communiter non inhabitant, intempestiuè diffidant, declaramus damna quæcunque per incendia, spolia, vel rapinas, diffidatis ipsis cum honore suo inferre non posse, Et quia patrocinari non debent alicui fraus & dolus, præsentis constitutione in perpetuum valitura sancimus diffidentes huiusmodi quibuscunque Dominis aut personis, cum quibus alicui fuerunt in societate, familiaritate, vel honesta quavis amicitia conuersati, sic factas, vel fiendas, in posterum non valere, nec licere, prætextu diffidationis cuiuslibet quempiam inuadi per incendia, spolia, vel rapinas, nisi diffidatio per tres dies naturales ipsi diffidando personaliter vel in loco quo habitare consuevit, publicè fuerit intimata, possitque de intimatione huiusmodi per testes idoneos fieri plena fides. Quisquis secus quempiam

QVARTI RO. IMPERAT. 17

quempiam diffidare & inuadere modo præmisso præsumpserit, Infamiam eo ipso incurrat, ac si nulla diffidatio facta esset, quem etiam tanquàm proditorem per quoscunq; Iudices pœnis legalibus statuimus castigari.

Prohibemus etiam & damnamus vniuersas & singulas guerras, & lites iniustas, cuncta quoq; iniusta incendia, spolia, & rapinas, indebita & inconsueta Theolonia, & Conductus & exactiones pro ipsis conductibus extorqueri consuetas, sub pœnis quibus Sacræ leges præmissa & eorum quodlibet sanciant punienda.

LITERA INTIMATIO-
nis. XVIII.

Obis illustri & magnifico Principi, Domino Marchioni Brandenburgensi, Sacri Imperij ArchiCamerario, Coelectori & amico nostro charissimo, Electionem Romanorum Regis, quæ ex rationabilibus causis iam imminet faciendam, præsentibus intimamus, vosq; ex officij nostri debito ad electionem præfatam ritè vocamus, quatenus à die tali, &c. Infra tres menses continuò computandos, per vos seu nuncios aut Procuratores vestros, vnum vel plures sufficiens mandatum habentes, ad locum debitum iuxta formam Sacrarum legum super hoc æditarum, venire curetis, deliberaturi, tractaturi, & concordaturi, cum alijs Conprincipibus & Coelectoribus vestris & nostris, de electione futuri Regis Romanorum, in Imperatorem postmodum (faute Domino) promouendi, in eodem mansuri, vsque ad plenam consumationem
E iij electionis

AVREA BVLLA CAROLI

electionis huiusmodi, & alias facturi & processuri prout, in Sacris legibus super hoc deliberatè æditis inuenitur expressum, alias non obstante vestra seu uestrorum absentia in præmissis cum alijs conprincipibus & Coelectoribus nostris, prout legum ipsarum sanciuit auctoritas finaliter procedemus.

FORMA PROCVRATORII MIT- tendi per eum Principem Electorem, qui Nun- cios suos ad Electionem faciendam duxerit destinandos. XIX.

Nos tali Dei Gratia, &c. Sacri Imperij, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis, quod cum Electio Romanorum Regis ex rationabilibus imminet facienda, Nos de honore & statu Sacri Imperij sollicitudine debita intendere cupientes, ne tam grauibus dispendijs periculose subiaceat, de fide & circumspectionis industria dilectorum nobis, &c. fidelium nostrorum obtinentes, Vtiq; præsumptionis indubiè fiduciam, singularem ipsos & quemlibet eorum insolidum, Ita quod non sit melior conditio occupantis, Sed quod per vnum eorum inceptum fuerit, per alium finiri valeat & licite terminari, omni iure & modo & forma, quibus melius & efficacius possumus seu valemus, nostros veros & legitimos Procuratores, & nuncios speciales facimus, constituimus, & ordinamus, ad tractandum vbilibet, vnà cum alijs Conprincipibus & Coelectoribus nostris, tam Ecclesiasticis quàm secularibus, & cum ipsis concordandum, conueniendum, & concludendum, de persona quacunq; habili ac idonea, in Regem Romanorum eligenda, & ipsis tractatibus super Electione talis personæ habendis, pro nobis loco, & nomine nostris interessendum,

QVARTI RO. IMPERAT. 18

dum, tractandum, & deliberandum, Necnon vice & nomine nostris, eandem personam nominandum, & in ipsam consentiendum, ac etiam in Regem Romanorum promouendum, ad Sacrum Imperium eligendum, ac in animam nostram præstandum quodcunque Iuramentum necessarium, debitum, seu consuetum fuerit, circa præmissa & quodlibet præmissorum alium vel alios Procuratores in solidum substituendum, & reuocandum, Et omnia & singula faciendum, quæ in præmissis & circa præmissa, etiam usque ad consummationem tractatum, nominationis, deliberationis, & electionis huiusmodi de præsentis faciendæ necessaria aut vtilia fuerint, seu etiam quomodolibet opportuna, Etiam si præmissa, vel eorum quodlibet mandatum exigant speciale: Etiam si maiora, vel magis singularia fuerint supradictis, & quæ nosmetipsi facere possemus, si huiusmodi tractatum, deliberationis, nominationis, & electionis, futuræ negotijs præsentis & personaliter adessemus, gratum & ratum, habentes & habere volentes, & nos perpetuò habituros, firmiter promittentes, quicquid per antedictos Procuratores, seu nuncios nostros, Necnon substitutos aut substituendos ab ipsis seu eorum altero in præmissis, seu præmissorum quolibet actum, gestum, seu factum fuerit aut quomodolibet ordinatum.

DE VNIONE PRINCIPVM

Electorum, & Iurium eius con-
nectorum. XX.

Vm vniuersi & singuli Principatus, quorum virtute seculares Principes Electores lus & Vocem in Electione Regis Romanorum in Cæsarem promouendi obtinere noscuntur, cum Iure huiusmodi, Necnon officijs, dignitatibus,

AUREA BULLA CAROLI

dignitatibus, & iuribus alijs, eis & cuilibet eorum annexis, & dependentibus ab eisdem, adeò coniuncti, & inseparabiliter sint vniti, quod ius, vox, officium, & dignitas, alia quoque iura, ad quemlibet Principatum eorundem spectantia, cadere non possint in alium, præter illum, qui Principatum ipsum cum terra, Vasallagijs, feudis, & Dominio ac eius pertinentijs vniuersis dinoscitur possidere, Præsenti edicto Imperiali perpetuò valituro sancimus, vnumquemque Principatum prædictorum cum iure & voce electionis ac officio, ceterisque omnibus dignitatibus, iuribus, & pertinentijs ad ipsum spectantibus, Ita perseuerare & esse debere unitum perpetuis temporibus indiuisibiliter & coniunctum, quod possessor Principatus cuiuslibet etiam iuris, uocis, officij, dignitatis, & pertinentiarum omnium ad illum spectantium, quieta debeat & libera possessione gaudere, ac Princeps Elector ab omnibus reputari, ipseque & nemo alius per cæteros Principes Electores ad electionem & omnes actus alios pro Sacri Imperij honore uel oportunitate gerendos, omni tempore assumi, sine contradictione qualibet & admitti, nec aliquid præmissorum ab altero, cum sint, & esse inseparabilia, diuidi, uel nullo tempore debeant separari, aut in Iudicio uel extra, diuisim repeti ualeant uel euinci, uel etiam per sententiam separari, Nec aliquis unum sine alio impetens audiatur, Quod si per errorem uel aliàs auditus quis fuerit, aut processus, Iudicium, Sententia, uel aliquid huiuscemodii contra dispositionem nostram emanauerit, seu quomodolibet attemptari contigerit, hoc totum & omnia ex hijs & quolibet eorum sequentia eo ipso uiribus non subsistant.

DE ORDINE PROCESSIONIS inter Archiepiscopos. XXI.

Quoniam

Voniam autem superius in principio constitutionum nostrarum presentium, circa ordinationem Ecclesiasticorum Principum Electorum, in Consilio & in mensa, vel alias quotiens Imperialem Curiam celebrari, seu Principes Electores deinceps cum Imperatore vel Rege Romanorum congregari contigerit, sufficienter duximus providendum, super qua priscis audiimus temporibus pluries disceptatum, expedire credimus etiam processionsis & deambulationis inter eos ordinem diffinire. Quapropter hoc Imperiali edicto decernimus, ut quotienscunque in congregatione Imperatoris vel Regis Romanorum & Principum predictorum, Imperatore vel Rege ipso deambulante, Insignia ante faciem suam portari contigerit, Archiepiscopus Treuerensis in directa diametrali linea antea Imperatorem vel Regem transeat, illique soli medij inter eos ambulent, quos Imperialia vel Regalia continget Insignia deportare, Dum autem Imperator vel Rex absque Insignijs eisdem incesserit, extunc idem Archiepiscopus Imperatorem vel Regem prefato modo precedat, Ita, quod nemo penitus inter eos medius habeatur, alijs duobus Archiepiscopis Electoribus loca sua iuxta distinctionem provinciarum suarum circa sessionem superius declaratam, Etiam circa processionem perpetuo serventur.

DE ORDINE PROCESSIONIS
Principum Electorum, & per quos insignia
deportentur. XXII.

A declarandum autem in Imperatoris vel Regis Romanorum deambulantis presentia processionsis ordinem Principum Electorum, de quo supra fecimus mentionem, Statuimus,
F vt

AVREA BVLLA CAROLI

vt quotienscunq; in celebratione Imperialis Curiae, Principes Electores cum Imperatore seu Rege Romanorum in quibuscunq; actibus vel solemnitatibus processionaliter ambulare contigerit, & Imperialia vel Regalia debeuerint insignia deportari, Dux Saxoniae Imperialem seu Regalem ensen deferens, Imperatorem seu Regem immediatè præcedat, & inter illum & Archiepiscopum Treuerensem medius habeatur, Comes verò Palatinus pommum Imperiale portans, à latere dextro, & Marchio Brandenburgensis sceptrum deferens à sinistro latere ipsius ducis Saxoniae linealiter gradiantur, Rex autem Bohemiae Imperatorem seu Regem ipsum immediatè nullo interueniente sequatur.

DE BENEDICTIONIBVS ARCHIEPISCOPORVM IN PRÆSENTIA IMPERATORIS. XXIII.

Votiens insuper in Imperatoris vel Regis Romanorum præsentia Missarum solemnia celebrari, ac Moguntinen. Treueren. & Coloniens. Archiepiscopos, vel duos ex eis adesse contigerit, in confessione quæ ante Missam dici consuevit, ac in porrectione Euangelij osculandi, & pace post agnus Dei portanda, Necnon in benedictionibus post finita Missarum solemnia, ac etiam ante mensam faciendis, & in gratijs post cibum acceptum agendis, Is inter eos ordo seruetur, prout de ipsorum Consilio duximus ordinandum, Quod prima die hæc omnia & singula à primo, secunda die à secundo, tertia verò à tertio peragantur. Primum autem vel secundum, aut tertium hoc casu, secundum quod prius vel posterius quilibet eorum consecratus existit, debere intelligi declaramus, Et vt se inuicem honore condigno præueniant, & exemplum alijs inuicem

QVARTI RO. IMPERAT. 20

inuicem honorandi, is quem circa præmissa ordo tetigerit, ad hoc alterum conuientia & caritatiua inclinatione inuitet, Et tunc demum ad præmissa procedat seu quodlibet præmissorum.

Infra scriptæ leges promulgatæ sunt in Curia Mentensi, per Dominum Carolum Quartum Romanorum Imperatorem, & Bohemiæ Regem Augustum, Anno Domini Millesimo tricentesimo quinquagesimo sexto, in die Natalis Christi, assistentibus sibi omnibus, Sacri Romani Imperij Electoribus, præsentibus Dominis, venerabili in Christo Patre, Domino T. Episcopo Albanensi, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, ac Carolo Regis Franciæ primogenito, Normandiæ Duci, illustri ac Delphino Wienensi.

Siquis cum Principibus, militibus, vel priuatis seu quibuscunq; personis plebeis, etiam scelestem factionem aut factionis ipsius inierit Sacramentum, vel dederit consiliũ de nece venerabilium & illustrium nostrorum, & Sacri Romani Imperij, tam Ecclesiasticorum quàm secularium Principum Electorum, seu alterius eorundem, Nam & ipsi pars corporis nostri sunt, Eadem enim seueritate uoluntatem sceleris, qua effectum puniri iura uoluerunt, ipse quidem utpote Maiestatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus Fisco nostro addictis, filij uero eius quibus uitam Imperiali specialiter lenitate concedimus, Paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est hæreditarij criminis metuuntur exempla, à materna, vel auita omnium etiam proximorum hæreditate & successione habeantur alieni, testamentis aliorum nihil capiant, sint perpetuo egentes, & pauperes, infamia eos paterna semper committetur, ad nullum unquam

F ij honorem

AVREA BVLLA CAROLI

honorem, nullaq; Sacramenta perueniant: Sint postremo tales, vt hñs perpetua egestate sordentibus, sit & mors solatium, & vita supplicium. Deniq; iubemus eos esse notabiles sine venia, qui pro talibus vnquam apud nos interuenire tentauerint, ad filias sanè eorum quolibet numero fuerint, falcidiam tantum ex bonis matris, siue testata, siue intestata defecerit, volumus peruenire, vt habeant mediocrem potius filiaè alimoniam, quam integrum emolumentum, aut nomen hæredis consequantur. Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate Sexus minus ausuras esse confidimus.

Emancipationes quoq; , quæ à prædictis siue in filios post legem duntaxat latam, siue in filias fuerint collatæ, non valeant. Dotes, donationes, quorumlibet. Postremo item alienationes, quos ex eo tempore qualibet fraude, vel iure factas esse constiterit, quo primum memorati de ineunda factione ac societate cogitauerint, nullius statuimus esse momenti. Vxores sanè, prædictorum recuperata dote, si in ea conditione fuerint, vt quæ à viris titulo donationis acceperunt, filijs debeant reseruare, tempore quo vsufructus absumentur, omnia ea Fisco nostro se relicturas esse cognoscant, quæ iuxta legem filijs debebantur: Falcidia etiam ex hñs rebus filiabus tantum, non etiam filijs deputetur, Id quod de prædictis eorumq; filijs cauimus, etiam de Satellitibus, Conscijs, ac ministris, filijsq; eorum simili seueritate censemus. Sanè si quis ex hñs in exordio initaè factionis studio veræ laudis accensus, ipse prodiderit factionem: & præmio à nobis & honore donabitur. Is verò qui vsus fuerit factione, si vel sero, tamen incognita adhuc Consiliorum archana patefecerit, Absolutione tantum ac venia dignus habebit.

QVARTI RO. IMPERAT. 21

habebitur. Statuimus insuper, vt siquid contra prædictos Principes Electores Ecclesiasticos vel seculares, commissum dicatur, etiam post mortem rei, id crimen instaurari posse. In hoc item crimine, quod ad læsam in Principibus Electoribus suis Maiestatem pertinet, etiam in caput Domini serui torquentur.

Volumus insuper & præsentì Imperiali sancimus edicto, vt etiam post mortem nocentium, hoc crimen inchoari possit, ut conuicto mortuo memoria eius damnetur, & bona eius successoribus eius eripiantur. Nam ex quo sceleratissimum quis cœperit consilium, exinde quodammodo sua mente punitus est. Porro ex quo quis tale crimen contraxit, neq; alienare neq; manumittere eum posse, nec ei soluere iure debitorem decernimus. In hac causa in caput Domini seruos torqueri statuimus, id est, propter causam factionis damnandæ, contra Principes Electores Ecclesiasticos & seculares, vt præmittitur, & si decesserit quis propter insertam personam, successoris bona seruentur, si in causa huiusmodi fuisse mortuus arguatur.

Si cæteros Principes congruit in sua integritate seruari, vt corroboretur iustitia, & subiecti fideles pace gaudeant, & quiete: Multo magis magnifici Principatus, Domina, honores, & iura Electorum Principum debent illæsa seruari. Nam vbi magis incumbit periculum, maius debet remedium adhiberi, ne columnis ruentibus, basis totius ædificij collidatur.

F iij Decernimus

AVREA BVLLA CAROLI

Decernimus igitur, & hoc perpetuis temporibus va-
lituro sancimus edicto, quod ex nunc in antea perpetuis
futuris temporibus, insignes & magnifici Principatus,
videlicet Regnum Bohemiæ, Comitatus Palatinus Rhe-
ni, Ducatus Saxoniae, & Marchinatus Brandenbur-
gen. terræ districtus, Homagia, Vasallagia, & alia quæ-
uis ad ipsa spectantia, scindi, diuidi, seu quauis conditio-
ne dimembrari non debeant, sed vt potius in sua per-
fecta integritate perpetua maneant, Primogenitus fi-
lius succedat in eis, sibiq; soli Ius & Dominium compe-
tat, nisi forsitan mente captus, fatuus, seu alterius famo-
si, & notabilis defectus existeret, propter quem non de-
beret seu posset hominibus Principari, in quo casu inhi-
bita sibi successione, secundo genitum si fuerit in ea pro-
genie, seu alium seniore[m] fratrem, vel consanguineum
laicum, qui paterno stipiti, in descendenti recta linea
proximior fuerit, volumus successurum. Qui tamen apud
alios fratres & sorores, se clementem & pium exhibebit,
continuo iuxta datam sibi à Deo gratiam, & iuxta suum
beneplacitum, & ipsius patrimonij facultates, diuisio-
ne, scissione, seu dimembratione Principatus, & pertinen-
tiarum eius sibi modis omnibus interdicta.

Die qua solemnis Curia Imperialis vel Regia fuerit
celebranda, veniant circa horam primam Principes Ele-
ctores Ecclesiastici, & seculares, ad domum habita-
tionis Imperialis siue Regalis, & ibi Imperator vel Rex
ipse omnibus insignijs Imperialibus induetur, & ascen-
sis equis omnes vadant cum Imperatore vel Rege
ad locum sessionis aptatæ, & ibi quilibet eorum in
ordine & modo supra in lege de ordine processio-
nis ipsorum Principum Electorum plenius diffinito,
portabit etiam Archicancellarius, in cuius Archi-
cancellariatu hæc fuerint, super Baculo argenteo
omnia

omnia Sigilla & Tiparia Imperialia siue Regalia. Seculares verò Principes Electores sceptrum, pomum, & enses, secundum quod superius exprimitur, deportabunt. Portabuntur etiam immediatè ante Archiepiscopum Treuerensem suo loco transeuntem, Primo Aquisgranensis, Secundo Mediolanensis Corona, & hoc ante Imperatorem duntaxat, qui iam Imperialibus Infulis est decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores, ad hoc per Imperatorem iuxta placitum deputandi. Imperatrix etiam vel Regina Romanorum suis augustalibus amicta Insignijs, post Regem vel Imperatorem Romanorum, & etiam post Regem Bohemiæ, qui Imperatorem immediatè subsequitur competentis spatij interuallo, suis associata proceribus, suisq; comitata virginibus, ad locum Sessiois procedat.

DE OFFICIIS PRINCIPVM IN
solemnibus Curijs Imperatorum, vel
Regum Romanorum.
XXIII.

Tatuimus, vt quandocunq; Imperator vel Rex Romanorum solennes Curias suas celebrauerit, in quibus Principes Electores sua deseruire seu exercere debent officia, subscriptus in hijs ordo seruetur. Primo enim Imperatore vel Rege ipso in sede Regia, siue Solio Imperiali sedente, Dux Saxoniae officium suum agat hoc modo, ponetur enim ante aedificium Sessiois Imperialis vel Regiae aceruus auenæ, tantæ altitudinis, quod peringat vsq; ad pectus vel antelam equi, super quo sedebit ipse Dux, & habebit in manu baculum argenteum, & mensuram argenteam, quæ simul faciant
in

AVREA BVLLA CAROLI

in pondere, duodecim Marchas argenti, Et sedens super equo, primo mensuram eandem de auenia plenam accipiet & famulo primitus venienti ministrabit eandem, Quo facto figendo baculum in auenam recedet, & vice Marefcalcus eius, puta de Papenheym accedens, vel eo absente Marefcallus Curiā auenam ipsam distribuet.

Ingresso verò Imperatore vel Rege ad mensam, Principes Electores Ecclesiastici, videlicet Archiepiscopi, stantes ante mensam cum cæteris Prælati, benedicent eandem secundum Ordinem, qui circa hæc eis in superioribus est præscriptus, Et benedictione completa, ijdem Archiepiscopi omnes si assunt, Alioquin duo vel unus Sigilla, & Tiparia, Imperialia siue Regalia, à Cancellario Curiā recipient, eorū in cuius Archicancellariatu Curiam ipsam celebrari continget, in medio procedente, & alijs duobus ex alterutro latere subiunctis, Sigilla & Tiparia ipsa omnes quidem baculum, in quo suspenfa fuerint manibus contingentes, ea portabunt, & ante Imperatorem vel Regem reuerenter ponent in mensa. Imperator verò siue Rex, eadem ipsis statim restituet, & in cuius Archicancellariatu hoc fuerit, ut præfertur, is maius Sigillum collo appensum, vsq; ad finem mense gestabit, & deinceps donec ad hospitium suum perueniat, ab Imperiali siue Regalia Curia equitando. Baculus verò de quo præmittitur, esse debet argenteus, duodecim Marchas argenti habens in pondere, cuius tam argenti quàm precij partem tertiam, vnusquisq; Archiepiscoporum ipsorum persoluet, & Baculus ipse protinus vnà cum Sigillis & Tiparijs debet Cancellario Imperiali Curiā assignari, in vsus suos beneplacitos conuertendos: Postquàm autem is quem ordo tetigerit portando Sigillum maius ab Imperiali Curia ad hospitium suum redierit, ut præfertur, statim Sigillum ipsum, per aliquem de suis familiaribus, prædictæ

QVARTI RO. IMPERAT. 23

prædicto Imperialis Curiae Cancellario remittet super equo, quem iuxta propriae dignitatis decentiam, & amorem, quem ad Cancellarium Curiae gesserit ipsi Cancellario tenebitur elargiri.

Deinde Marchio Brandenburgensis Archicamerarius, accedat super equo, habens argenteas pelues cum aqua in manibus ponderis duodecim marcharum argenti, & pulchrum manutergium, & descendens ab equo dabit aquam Imperatori, vel Regi Romanorum manibus abluendis.

Comes Palatinus Rheni intrabit similiter super equo, habens in manibus quatuor Scutellas argenteas, cibus impletas, quarum quaelibet tres Marchas habeat, in scatera, & descendens ab equo portabit & ponet ante Imperatorem vel Regem in Mensa.

Post hæc Rex Bohemiae Archipincerna veniat similiter super equo, portans in manibus Cuppam vel Ciphum argenteum, ponderis duodecim marcharum, coopertum vino & aqua permixtum impletum, & descendens de equo, Ciphum ipsum Imperatori vel Regi Romanorum porriget ad bibendum.

Sicut autem hætenus obseruatum fuisse comperimus, ita statuimus, vt peractis per Principes Electores seculares prædictis ipsorum officijs, ille de Falckensteyn Subcamerarius, equum & pelues Marchionis Brandenburgensis pro se recipiat. Magister Coquinæ de Nor-
tenberg equum & scutellas Comitæ Palatini, Vice-
pincerna de Lympurg equum & Ciphum Regis Bohe-
G miae,

AVREA BVLLA CAROLI

miæ, Vicemare stallus de Papenheym equum, baculum, & mensuram prædictam Ducis Saxoniae, si tamen ipsi in tali Imperiali seu Regali Curia præsentés existant, & eorum quilibet in officio suo ministret. Si verò ipsi vel eorum aliqui à præfata Curia se duxerint absentandos, extunc Imperialis vel Regalis Curiae cottidiani ministri vice absentium, puta quilibet in loco eius absentis, cui in vocabulo seu officio communicat, sicut geret officium, sic tollat in præmissis & fructum.

Imperialis insuper mensa vel Regia sic debet aptari, vt ultra alias aulae tabulas siue mensas in altitudine sex pedum sit altius eleuata, in qua præter Imperatorem Romanorum duntaxat, vel Regem die solemnis Curiae nemo penitus collocetur. Sedes verò & mensa Imperatricis siue Reginae parabitur à latere in aula, ita quod ipsa mensa tribus pedibus Imperiali siue Regali mensa sit bassior, & totidem pedibus eminentior supra sedes Principum Electores, qui Principes suas inter se in vna eademque altitudine sedes habebunt, & mensas.

Infra Sessionem Imperialem, mensae pro septem Principibus Electoribus Ecclesiasticis & secularibus præparentur, tres videlicet à dextris, & tres aliae à sinistris, & septima directè versus faciem Imperatoris vel Regis, sicut superius in Capitulo de Sessionibus, & ordine Principum Electorum, per nos est clarius diffinitum. Ita etiam quod nullus alius cuiuscunque dignitatis vel status existat, sedeat inter ipsos, vel ad mensas eorum.

Non liceat autem alicui prædictorum secularium Principum Electorum, peracto officij sui debito, se locare ad mensam sibi paratam, donec alicui suorum Comprincipum Electorum, eius Officium restat agendum. Sed cum
aliquis

QVARTI RO. IMPERAT. 24

aliquis eorum vel aliqui ministerium suum expleuerint, ad præparatas sibi mensas transeant, & iuxta illas stando expectent, donec cæteri ministeria sua expleuerint supradicta: Et tunc demum omnes & singuli pariter ad mensas suas sibi positas, se locabunt.

Inuenimus etiam ex clarissimis relationibus & traditionibus antiquorum, illud à tempore cuius contrarij iam non habetur memoria, per eos qui nos præcesserunt foeliciter esse iugiter obseruatum, vt Regis Romanorū futuri Imperatoris, in Ciuitate Franckenford, celebraretur electio, Et prima Coronatio Aquisgrani, & in opido Nurnberg prima sua Regalis Curia haberetur, Quapropter certis ex causis etiam futuris dræmissa seruari debere temporibus declaramus, nisi præmissis omnibus, seu eorum alicui impedimentum legitimum obuiaret.

Quandocunq; insuper aliquis Princeps Elector Ecclesiasticus, vel etiam secularis, iusto impedimento detentus, ad Imperialem Curiam vocatus venire non valens, nuncium vel Procuratorem cuiuscunq; dignitatis vel status transmiserit, missus ipse licet loco mittentis, iuxta datum sibi ab eo mandatum, admitti debeat: In mensa tamen vel sede quæ illi qui ipsum transmittit, deputata fuerit, non sedebit.

DE IVRIBVS OFFICIALIUM,
dum Principes feuda sua ab Imperatore
vel Rege Romanorum recipiunt. XXV.

G ij Decernimus

AUREA BULLA CAROLI

DEcernimus hoc Imperiali edicto, ut Principes Electores Ecclesiastici & seculares, dum feuda sua siue Regalia ab Imperatore uel Rege recipiunt, ad dandum uel soluendum aliquid nulli penitus sint astricti: Nam pecunia quæ tali prætextu persoluitur, officiatis debetur. Cum ergo ipsi Principes Electores cunctis Imperialis Curiaë præsent officijs, suos etiam habentes in officijs huiusmodi substitutos datos ad hoc à Roman. Principibus, & dotatos videtur absurdum, quod substituti officiales, à suis superioribus quocunque quæsito colore encenia postularent, nisi forte ipsi Principes Electores sponte & liberaliter hijs aliquid largirentur. Porrò cæteri Principes Imperij Ecclesiastici vel seculares, dum prædicto modo eorum aliquis feuda sua ab Imperatore Romanorum suscipit, vel à Rege, dabit officialibus Imperialis siue Regalis Curiaë, sexaginta tres marchas argenti, cum vno fertone, nisi eorum aliquis priuilegio seu indulto Imperiali vel Regali tueri se posset, & probare se solum uel exemptum à talibus, aut etiam alijs quibuscunq; , quæ solui in susceptione feudorum consueuissent.

Prædictarum insuper sexaginta trium marcharum, & fertonis diuisionem faciet Magister Curiaë Imperialis, siue Regalis hoc modo: Primo enim decem marchas pro semetipso reseruans, dabit Cancellario Imperialis siue Regalis Curiaë decem marchas, Magistris, Notarijs, dictatoribus, tres marchas, & Sigillatori pro cera & pergameno, vnum fertonem, Ita videlicet, quod Cancellarius & Notarij Principi recipienti feudum, non ad aliud, quàm ad dandum sibi testimonialem, recepti feudi, seu simplicis inuestiturae literam sint astricti. Item dabit Magister Curiaë Pincernæ de Lympurg, de præfata pecunia, decem marchas, Magistro Coquinae de Nortemberg decem marchas

marchas, Vicemarestallo de Papenheym decem marchas, & Camerario de Falckensteyn decem marchas: Tali tamen conditione, si ipsi & eorum quilibet in huiusmodi Curijs solemnibus præsentialiter absint in suis officijs ministrando. Si verò ipsi vel eorum aliqui absentes fuerint, extunc officiales Imperialis siue Regalis Curiae, qui talibus præsunt officijs, eorum quorum supplent absentiam, singuli singulorum, sicut vicem nomenclorū & laborem sufferunt, sic lucrum & commoda reportabunt.

Dum autem Princeps aliquis equo vel alteri bestiae insidens, feuda sua ab Imperatore recipit, vel Rege, Equus ille seu bestia cuiuscumque speciei sit, debetur superiori Marestallo, id est, Duci Saxoniae, sic præsens affuerit, Alioquin illi de Papenheym eius Vicemarestallo, aut illo absente Imperialis siue Regalis Curiae Marestallo.

Præterea consumatis hijs quæ in Imperiali qualibet Curia siue Regali fuerint pro tempore disponenda, recipiet Magister Curiae pro se totum ædificium, siue ligneum apparatus Imperialis siue Regiae sessionis, ubi sederit Imperator vel Rex Romanorum cum Principibus Electoribus, ad celebrandas, solemnes Curias vel feuda, sicut præmittitur Principibus conferenda.

Cum Sacri Roman, celsitudo Imperij, diuersarum Nationum, moribus, vita, & idiomate distinctarum leges habeat, & gubernacula moderari dignum est, & cunctorum sapientum iudicio censetur expediens,
 G   iij   quod

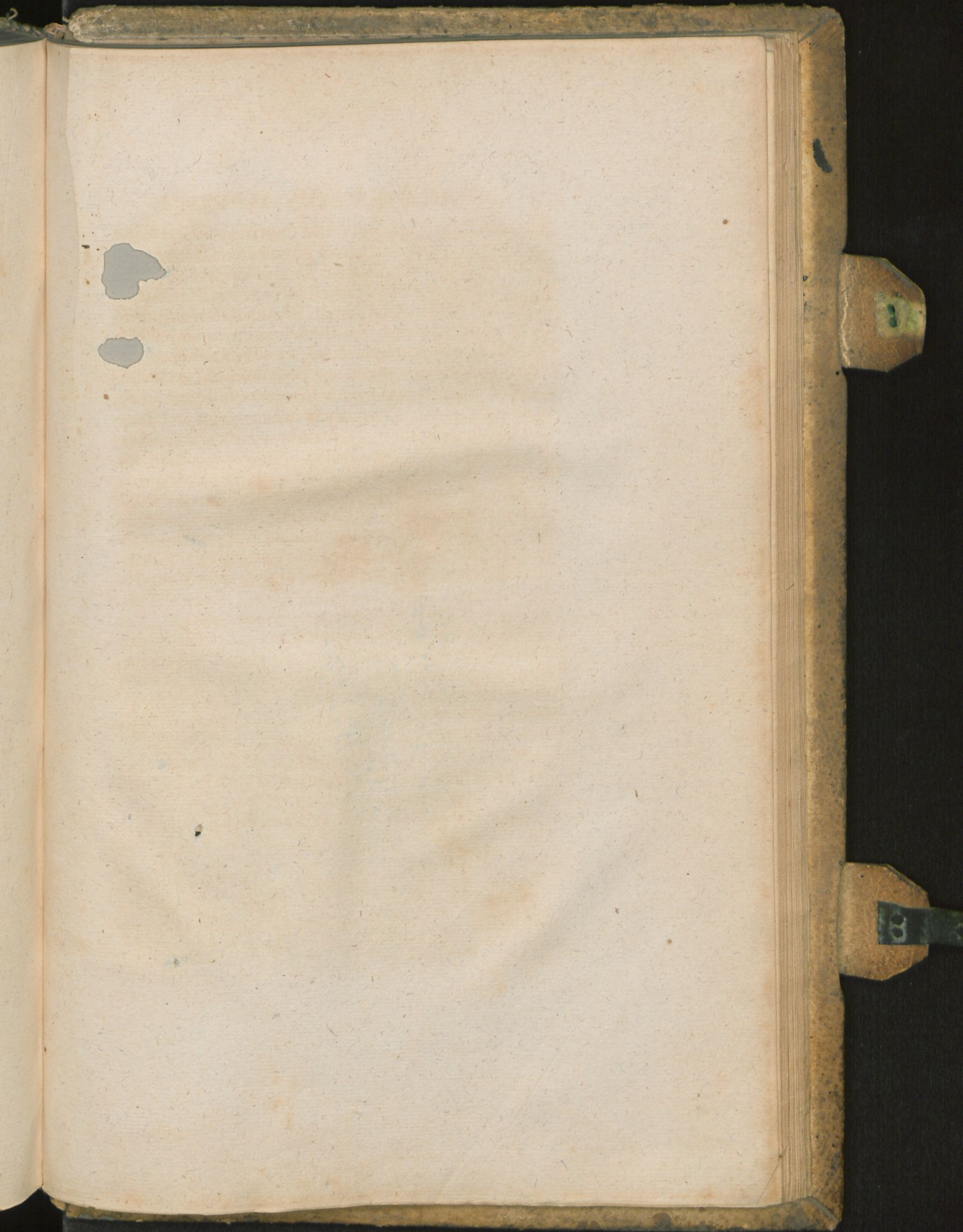
AVREA BVLLA CAROLI

quod Electores Principes ipsius Imperij columnæ & latera, diuerforum idiomatum, & linguarum differentijs instruantur, vt plures intelligant, & intelligantur, à pluribus, qui plurimorum necessitatibus releuandis Cæsareæ sublimitati assistant, in partem sollicitudinis constituti. Quapropter statuimus, ut illustrium Principum, puta Regis Bohemiæ, Comitum Palatini, Ducis Saxonie, & Marchionis Brandenburgensis, Electorum filij vel hæredes & successores, cum verisimiliter theuthonicum idioma sibi naturaliter inditum sciri præsumatur, & ab infantia didicisse incipiendo, à septimo ætatis suæ anno in Grammatica, Italica, & Schlauiica linguis instruantur, ita quod infra quartumdecimum ætatis annum, existant in talibus, iuxta datam sibi à Deo gratiam, eruditi, cum illud non solum vtile, imò ex causis præmissis, summè necessarium habeatur, eo quod illæ linguæ, ut plurimum ad vsum & vtilitatem Sacri Imperij frequentari sint solitæ, & in hijs plus ardua ipsius Imperij negotia ventilentur.

Hunc autem proficiendi modum in præmissis posuimus obseruandum, vt relinquatur optioni parentum in filios, si quos habuerint, seu proximos quos in Principatibus sibi credunt verisimiliter successuros, ad loca dirigant, in quibus de huiusmodi possint linguagijs edoceri, vel in proprijs domibus pædagogos, instructores, & pueros consocios, in hijs peritos eis adiungant, quorum conuersatione pariter & doctrina in linguis ipsis valeant erudiri.

DEO GRATIAS.

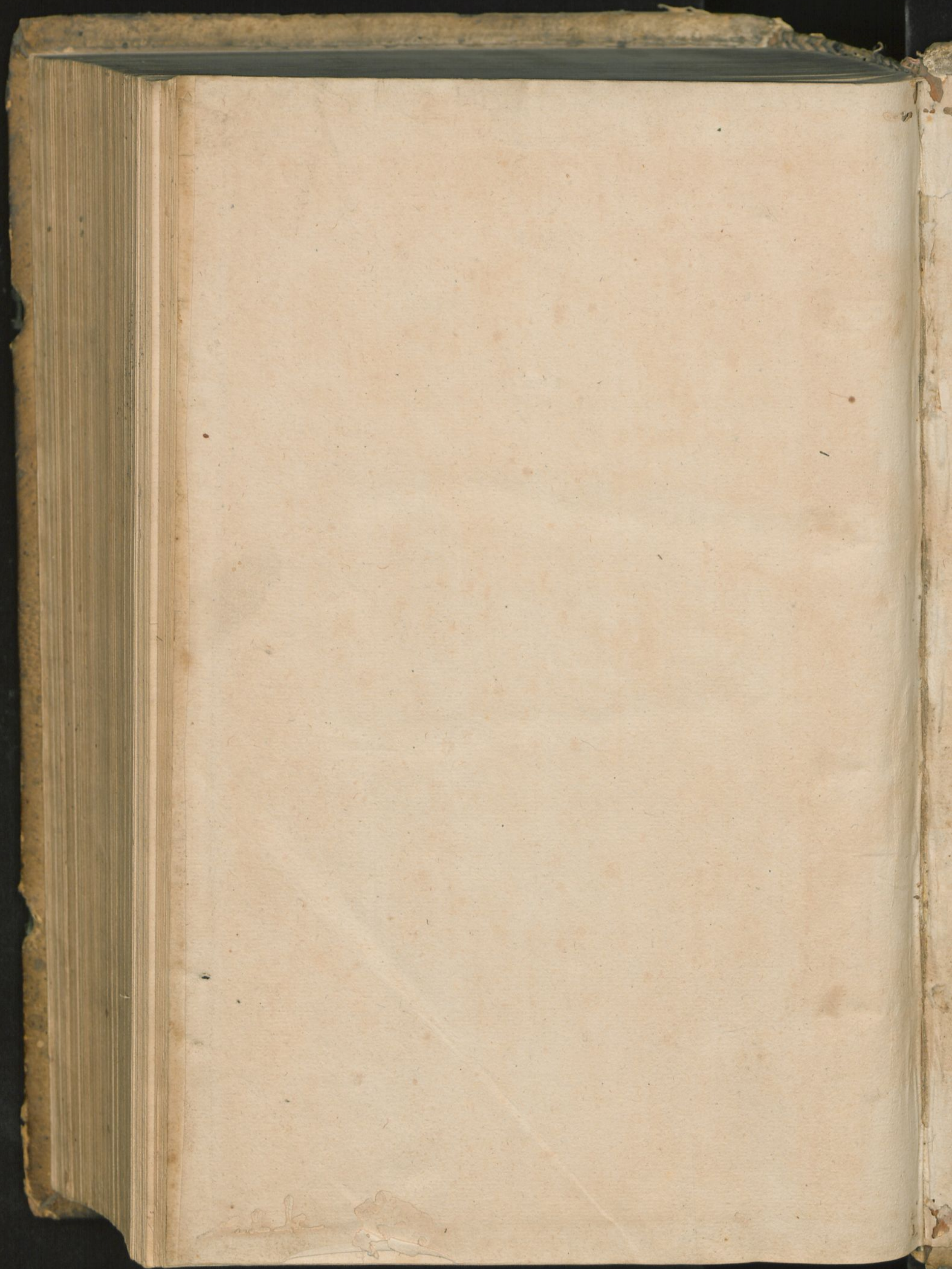

67 $\frac{11}{a,8}$

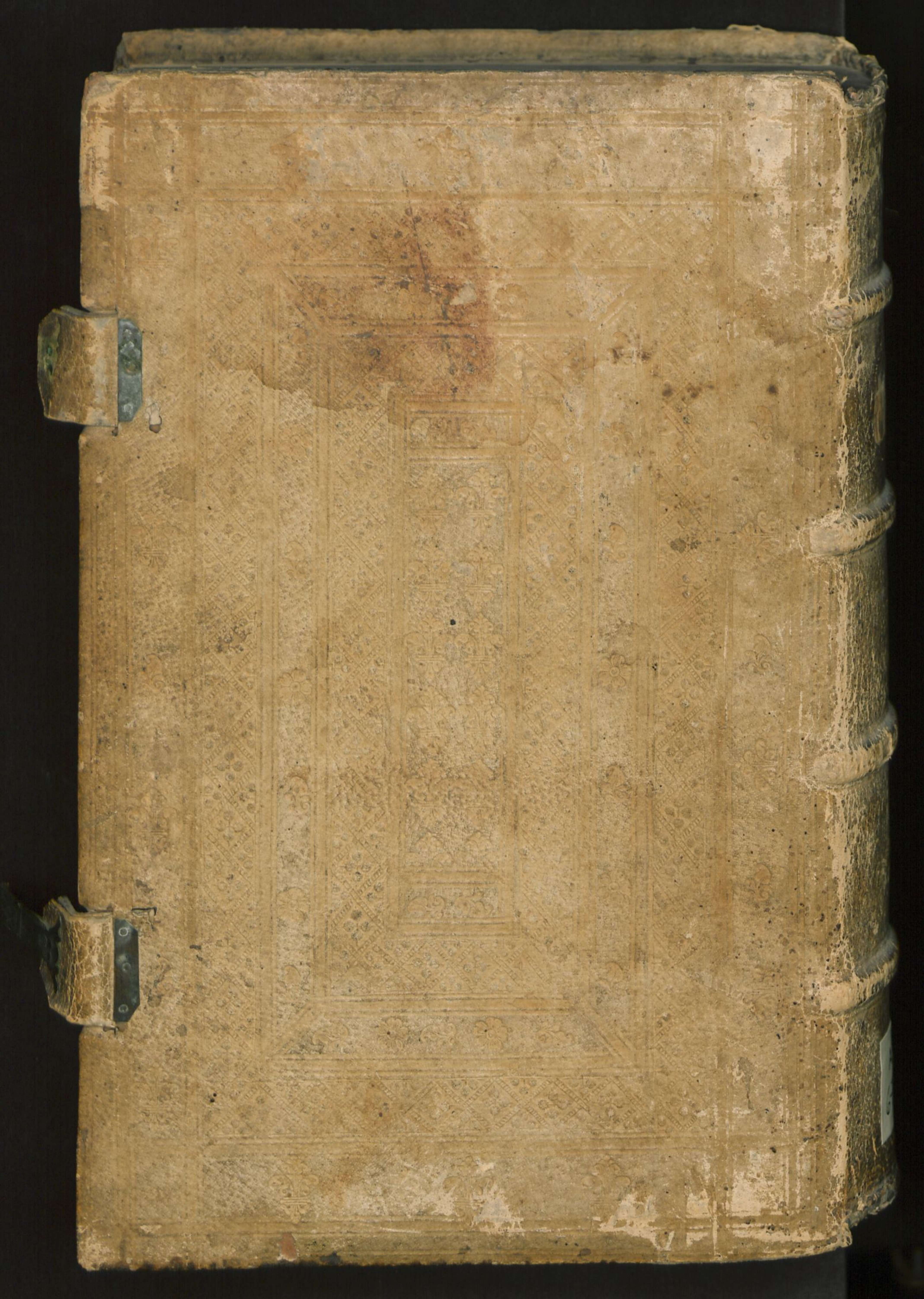
AB 67 $\frac{11}{a,8}$

X 2199683

SS.

125

9

AVREA BVLLA
CAROLI QVARTI ROMANO-
RV M IMPERATORIS,
& Regis Bohemiæ, &c.

*Omnipotens æterne Deus spes unica mundi,
Qui cœli fabricator ades, qui conditor orbis,
Tu populi memor esto tui, sic mitis ab alto
Prospice ne gressum faciat ubi regnat Erinny,
Imperat Alecto leges dictante Megæra:
Sed potius uirtute tui, quem diligis huius
Cæsaris insignis Caroli Deus alme ministra,
Vt ualeat ductore pio per amœna uireta
Florentum semper nemorum sedesq; beatas
Ad latices intrare pios ubi semina uitæ
Diuinis animantur aquis & fonte superno
Lætificata seges spinis mundatur ademptis,
Vt messis queat esse Dei mercisq; futura
Maxima centenum cumulare per horrea fructum.*

Cum Gratia & Priuilegio Imperiali, &c.

M O G V N T I A E E X C V D E B A T
I V O Schæffer, Anno Domini
M. D. XLIX.

